

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PSYCHOLOGIE A PATOPSYCHOLOGIE

KRIMINALITA ŽEN A JEJÍ ŘEŠENÍ

Bakalářská práce

Autor: Renata Vémolová

Vedoucí práce: PhDr. Jana Kvintová, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Kriminalita žen a její řešení“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne..... Podpis:.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce paní PhDr. Janě Kvintové, Ph.D. za její odborné vedení bakalářské práce, poskytování cenných rad a čas, který mi věnovala.

Taktéž chci touto cestou poděkovat tiskové mluvčí věznice Opava, paní Bc. Kateřině Gatnarové za její vstřícný přístup, poskytnuté informace a pomoc při realizaci případové studie v mé bakalářské práci.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Renata Vémolová
Katedra:	Katedra psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	PhDr. Jana Kvintová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Kriminalita žen a její řešení
Name:	Crime women and its solutions
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá problematikou kriminality žen, popisuje základní pojmy kriminality, dále se věnuje specifikům, příčinám a teorii ženské kriminality. Práce je taktéž zaměřena na typologii osobnosti žen páchající trestnou činností. Závěr práce je věnován případové studii pojednávající o faktorech ovlivňující kriminální chování odsouzené ženy momentálně pobývajících ve výkonu trestu odnětí svobody.
Klíčová slova:	Kriminalita, trestný čin, výkon odnětí svobody, kazuistika.
Annotation:	This Bachelor thesis deals with crime of the women, describes main crime terms, then it also discusses about specifics of the causes and theory of crime of the women. Thesis is also focused on personality typology of women committing criminal offences. The end of this thesis is dedicated a case study discussing about the factors influencing criminal behavior of sentenced woman currently residing in the performance of imprisonment (prison)
Keywords:	Criminality, criminal offence, performance of imprisonment (prison), causistry
Rozsah práce:	54 normostran
Jazyk práce:	Jazyk český

Obsah

ÚVOD	7
1 CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 KRIMINALITA, VYMEZENÍ POJMŮ, VĚZEŇSTVÍ V ČR	10
2.1 Pojmy trestný čin, skutková podstata trestného činu, kriminalita.....	10
2.2 Vězeňství v ČR a postavení žen ve vězeňském systému ČR.....	11
2.3 Srovnání vězeňství v ČR s vězeňstvím v Evropě.....	14
3 TEORIE KRIMINALITY ŽEN	17
3.1 Teorie biologické	17
3.2 Teorie psychologické	18
3.3 Teorie kriminality žen sociologické a multifaktorové	19
4 PŘÍČINY KRIMINALITY	21
4.1 Specifika ženské kriminality	21
4.2 Osobnost pachatele.....	23
5 PREVENCE KRIMINALITY	27
5.1 Rozdělení prevence kriminality	27
5.2 Prevence kriminality žen.....	28
5.3 Penitenciární péče	29
5.4 Postpenitenciární péče.....	31
6 PREZENTACE KAZUISTIKY V PRAXI	36
7 DISKUZE	40
8 ZÁVĚR.....	42
9 SOUHRN.....	44
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURA.....	45
INTERNETOVÉ ZDROJE	47
PRÁVNÍ PŘEDPISY	47
JINÉ ZDROJE	47

Příloha č. 1.....	48
Okruhy otázek k rozhovoru.....	48
Příloha č. 2.....	49
Přepis rozhovoru.....	49
Příloha č. 3.....	54
Program zacházení ve věznici Opava.....	54

ÚVOD

Hlavním důvodem, proč jsem si vybrala téma bakalářské práce „kriminalita žen a její řešení“, byl pro mě ten, že již pátým rokem pracuji jako policistka Policie České republiky. Z toho důvodu mi toto téma bylo blízké a ráda bych ve své práci využila své dosavadní profesní zkušenosti a také získané znalosti nabyté při studiu pedagogického asistentství ve vědních disciplínách psychologických a pedagogických v rámci osobního, profesního a společenského růstu.

Ve druhé kapitole své práce jsem zaměřila na kriminalitu obecně, jsou zde popsány základní kriminologické termíny a pojmy. Dále se zde zabývám vězeňstvím v ČR, jeho právními úpravami a specifiky ženských věznic. Pokud je již ženská kriminalita odhalena, pachatelka odsouzená, nastává v jejím životě velice důležitá životní etapa a tou je právě nástup do výkonu trestu odnětí svobody. Ať už se na věc díváme očima spravedlivými a možná cítíme i vnitřní uspokojení, že je vina prokázána a viník je potrestán, domnívám se, že je velice důležité, aby byl člověk obeznámen s tím, co odsouzená zakouší, jakým způsobem života žijí, jaký bude mít na odsouzené vliv tento nechtěný pobyt a také se pokusit dozvědět se, kam se odsouzené po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody vrátí, mají-li vůbec kam.

Úmyslem této práce je poodhalit ženskou kriminalitu, její možné příčiny, specifika ženské kriminality, ale také se zde zaměřit na důvod, proč je ženská kriminalita v pozadí od kriminality mužské. Co se ženské kriminality týče, o této se začalo více hovořit až v 70. letech minulého století, a to z důvodu toho, že ženská kriminalita začala v této době nabývat na síle, a to zejména ve Spojených státech. Samozřejmě i do této doby ženská kriminalita existovala, ale nevěnovala se jí taková pozornost, jako kriminalitě mužské. Za přelomový okamžik bychom mohli zmínit kongres OSN konaný v roce 1975 v Ženevě, na kterém odborníci dospěli k závěru, že v mezinárodním měřítku začíná kriminalita žen nabývat kvantitativně i kvalitativně nových nebezpečnějších forem a bylo konstatováno, že v některých zemích měla kriminalita žen až třikrát rychlejší vzestup než kriminalita mužů.

Třetí část práce je zaměřena na teorie ženské kriminality, blíže se budeme zabývat skutečností a příčinami nižší kriminality žen. Úmyslem čtvrté kapitoly je přiblížit faktory ovlivňující kriminální chování. Blíže se podíváme, jaké faktory mohou chování žen

ovlivnit, ať už to jsou vlivy psychické, sociální, či vlivy fyzické. Závěrem této kapitoly se můžeme dozvědět více o osobnostech žen páchající trestnou činností, přesněji typologii osobnosti pachatelek, která je určitě z hlediska kriminality velice důležitá a také zajímavá.

Pátá, a z hlediska řešení ženské kriminality nejdůležitější část, je prevence této kriminality. Ač si tuto skutečnost uvědomujeme či nikoli, s otázkou prevence kriminality se setkáváme už jako malé děti. Když ne v rodině, tak jistě ve školství, vlastně na nás v otázce kriminality, jak pozitivně tak i negativně působí celý kolektiv, který nás obklopuje. Domnívám se totiž, že v důkladné prevenci je ukryt klíč ke snižování kriminality obecně, kriminality jako takové, ať už se jedná o kriminalitu mládeže, mužskou, či ženskou kriminalitu.

Součástí této práce je také případová studie, tedy kazuistika, která popisuje příběh mladé ženy odsouzené a momentálně si odpykávající trest odnětí svobody ve věznici Opava. Zde jsem měla možnost poznat mladou ženu, která byla ochotna odpovídat na mé otázky, abych získala informace, díky kterým bych mohla poodhalit faktory vzniku delikventního chování.

Otázek bychom si v této práci mohli položit opravdu mnoho. Snad tato práce alespoň částečně nastíní problém ženské kriminality v České republice, popřípadě poukáže na možná řešení ženské kriminality, která tady s námi vždy byla, je a bude. Můžeme tedy pouze doufat, že ženská kriminalita bude klesat a pořád bude zaostávat za kriminalitou mužskou.

1 CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem této bakalářské práce je zmapování základních poznatků o problematice, prevenci a řešení ženské kriminality v České republice. Ač se jedná o velice ožehavé téma, ženská kriminalita je stále v pozadí od kriminality mužské. Tato práce se pokusí nastínit důvody opomíjení ženské kriminality, taktéž důvody, proč je ženská kriminalita nižší, než kriminalita mužská.

Dílčí cíle:

- vysvětlit základní pojmy spojené s kriminalitou obecně
- podrobně přiblížit prostředí výkonu trestu odnětí svobody
- specifikovat ženskou kriminalitu, její teorie a příčiny
- zaměřit se na prevenci ženské kriminality i kriminality obecně
- odhalit příčiny vzniku ženské kriminality, faktory ovlivňující ženskou kriminalitu, a to ve vypracované případové studii
- prezentovat kazuistiku odsouzené ženy

2 KRIMINALITA, VYMEZENÍ POJMŮ, VĚZEŇSTVÍ V ČR

2.1 Pojmy trestný čin, skutková podstata trestného činu, kriminalita

V této kapitole si nejprve vysvětlíme základní pojmy spojené s kriminalitou, tedy kriminalitu jako takovou a dále pojem trestný čin a pojem skutková podstata trestného činu. Vzhledem k tomu, že tato práce je zaměřená na kriminalitu žen a její řešení, je zapotřebí si tyto pojmy vysvětlit, protože pokud nedojde k naplnění skutkové podstaty trestného činu, k trestnému činu nedochází a v tom případě bychom se nemohli dále zabývat kriminalitou, ať už v rovině obecné, či kriminalitě páchané ženami.

Co je to tedy trestný čin a skutková podstata trestného činu

Dle zákona číslo 40/2009 Sb. jsou tyto termíny vymezeny v paragrafu 13 takto: „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v tomto zákoně*“.

„*K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon, že postačí zavinění z nedbalosti*“ (kolektiv, nakladatelství C.H.Beck, 2009, s. 5).

Skutková podstata trestného činu

Klapal (2010) vymezil skutkovou podstatu trestného činu následovně: „*Skutková podstata trestného činu je souhrn těch znaků trestného činu, které určují jednotlivé druhy trestných činů a kterými se jednotlivé druhy trestných činů od sebe navzájem odlišují. Od pojmu skutková podstata trestného činu (dále jen SPTČ) a od jejích znaků musíme důsledně odlišovat pojem skutek (zvaný též skutkový děj) a jeho charakteristiky. Skutek je děj, který se objektivně odehrál. Při procesu právní kvalifikace jde vlastně o to, podřadit konkrétní skutek pod odpovídající SPTČ. SPTČ je tedy jakýsi typický model pro společnost nebezpečných příbuzných skutků. Při právní kvalifikaci tedy zkoumáme, zda konkrétní spáchaný skutek odpovídá tomuto modelu*“ (Klapal, 2010, s. 11).

Kriminalita

Kriminalitu jako pojem v trestním zákoníku nenalezneme. Co se týče přesné definice, na této nenajdeme u kriminologů přesnou shodu. Většina kriminologů se jednoznačně shoduje v tom, že kriminalita patří mezi sociálně-patologické jevy ve společnosti. Pluralita názoru na vymezení pojmu „kriminalita“ je pak dána především pohledem ze strany té či oné společenské vědy, která na problematice kriminality více či méně participuje. Jako příklad uvedeme dva základní pohledy na pojetí kriminality.

Legální (juristické pojetí) – kryje se s trestně právním pojmem kriminality, tzn., že souhrn jednání, chápaný jako kriminalita, posuzuje tuto jako trestné činy, tedy omezení jen na jednání, jež naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu

Sociologické pojetí – kriminalita je chápána jako souhrn jednání pro společnost škodlivých. Umožňuje kritický přístup k platnému trestnímu právu a lépe vyhovuje empirické povaze kriminologie (Bouřa, 2007).

Kriminalitou rozumíme souhrn společensky podmíněných činů, které mají relativně hromadnou povahu, ve zvýšené míře ohrožují společnost a jsou proto platným zákonodárstvím prohlášeny za trestné (Kuchta, 2009).

Munková definuje kriminalitu jako sociální deviaci, kterou charakterizuje takto: *„porušení nebo podstatnou odchylku od některé sociální normy, porušení formálních očekávání, případně neformálních požadavků kladených na lidské chování v dané společnosti. Od charakteru sociální normy, závažnosti jejího dodržování a míry porušení se odvíjí systém sankcí, který společnost vůči narušiteli normy uplatní“* (Munková, 2004, s. 9).

2.2 Vězeňství v ČR a postavení žen ve vězeňském systému ČR

V této kapitole se zaměříme na vězeňství v ČR, seznámíme se blíže s prostředím, ve kterém si odsouzení odpykávají svůj trest. Nejprve bychom se na vězeňství podívali souhrnně a poté bychom se, vzhledem k zaměření této práce, zaměřili na ženské věznice v ČR.

„Ukažte mi vaše vězení a já vám řeknu, jaká je vaše společnost“ (Winston Churchill, in:Hála, 2006).

Pozoruhodný výrok slavného britského politika lakonicky vystihuje společnost, že materiální podmínky toho kterého vězeňského systému i způsob zacházení s vězni v něm jsou specifickou reprezentací kulturního i ekonomického vývoje celé společnosti. Humánní, efektivní a současně bezpečné vězeňství je jistě ideál, k němuž je třeba se v dlouhodobé perspektivě postupně propracovávat (Hála, 2006).

Uvěznění člověka je nutné chápat nejen v souvislostech trestního řízení a vymezení pojmu trest ať z hlediska právního, pedagogického, či psychologického, ale především z hlediska dopadů na psychiku člověka a jeho život v nejšířších souvislostech. Bez ohledu na to, zda jde o nástup do vazby nebo do výkonu trestu, je uvěznění:

- zátěžová situace ze ztráty svobody, obav z budoucnosti
- výrazný životní zlom zejména u provověžněných
- společenská stigmatizace spojená s možnými sociálními dopady
- frustrace sekundárních potřeb
- nutnost strpění nepříjemných úkonů
- ztráta soukromí a intimity (Sochůrek, 2007)

Jedním z hlavních cílů zacházení s odsouzenými je změna jejich sociálně deviantního chování. K tomuto cíli nelze dospět bez využití relevantních psychologických poznatků a přístupů, a to na dvou úrovních:

a) „v obecné rovině jsou poznatky moderní psychologické teorie využívány již při formulování koncepce celého procesu kolektivní socializace. Pokud jde o naše vězeňství v současné etapě jeho vývoje, pak byla formulována koncepce reformy celého systému, která je založena na poznatcích zvláště teorie učení. Byl odmítnut dosavadní systém gradující represe, využívající pouze negativních sankcí (trestů) jako neúčinný. Na jeho místo je zaváděn progresivní výkon trestu, v řadě momentů inspirovaný tzv. borstálským systémem. Významné místo v zacházení s odsouzenými patří pozitivním sankcím.

b) v konkrétní rovině jsou psychologické přístupy nedílnou součástí tvorby programů korektivní socializace. Nejšířší uplatnění nalézají v tréninkově terapeutických programech. Cílem tréninkově terapeutických programů je stimulovat rozvoj sociálních dovedností

nutných k reintegraci odsouzeného do společnosti a ovlivnit přechodně psychologické potíže odsouzených“ (Netík, Netíková, Hájek 1997, s. 41).

Česká republika má pět typů věznic, jedná se o věznice s dohledem, s dozorem, se zvýšenou ostrahou a věznici pro mladistvé. Celkově máme v České republice 35 věznic, ve kterých je umístěno 16 225 vězňů. (k 6. 5. 2013, zdroj www.vscr.cz)

Ženské věznice v ČR

Dále se již budeme zabývat vězňenými ženami v ČR. Ženy vykonávají trest odnětí svobody především ve věznici Světlá nad Sázavou a ve věznici Opava.

Věznice Světlá nad Sázavou

Tato věznice je zařazena do kategorie věznic s ostrahou. Svůj trest zde vykonávají ženy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody především v kategoriích ostraha, dozor a mladiství. Věznice Světlá nad Sázavou jako jediná v České republice zajišťuje od roku 2002 výkon trestu matek s dětmi do tří let. Od poloviny roku byla profílance věznice rozšířena o výkon vazby žen těhotných a s novorozenci. Koncepce práce s odsouzenými prochází vývojem a zohledňuje specifické charakteristiky a odlišnosti odsouzených. Důležité místo v programu zacházení mají aktivity, kdy mohou odsouzené ženy uplatnit své přirozené schopnosti a dovednosti. Vnější i vnitřní prostory věznice dále poskytují poměrně dobré možnosti pro sportovní aktivity.

V rámci speciálně výchovných aktivit, kterým se věnují psychologové, probíhá skupinová práce s osobami drogově závislými a dále rozvoj psychosociálních dovedností. V obou případech se jedná o uzavřenou skupinu s cíleným výběrem vhodných osob. Práce probíhá ve čtyřměsíčních cyklech. Školské vzdělávací středisko nabízí odsouzeným ženám vzdělávání jak ve všeobecně vzdělávacích, tak praktických kurzech.

Věznice Opava

V opavské věznici jsou umístěné odsouzené ženy všech kategorií včetně doživotních trestů. Celková kapacita věznice je stanovena na 449 míst, 287 pro výkon trestu odsouzených žen a 162 pro výkon trestu odsouzených mužů. Od roku 1999 je v provozu specializované oddělení pro léčbu odsouzených žen závislých na drogách, alkoholu

a patologickém hráčství s kapacitou 26 míst. (viz. Kazuistika) Zajímavá spolupráce vznikla s Ústavem sociální péče Marianum. Zde odsouzené ženy pomáhají těžce mentálně postiženým osobám. V objektu na Olomoucké ulici pracují odsouzené ženy ve vězeňské prádelně, která zajišťuje praní prádla jak pro pět okolních věznic, tak pere prádlo i pro soukromý sektor. Programy zacházení pro odsouzené ženy všech kategorií jsou zpracovány tak, aby vyhovovaly a odpovídaly úrovni jejich vzdělání, sociálním schopnostem, pracovním návykům, dovednostem a životním zkušenostem. Zapojit se mohou jak do výchovně vzdělávacího programu a speciálně výchovných postupů, tak i do kolektivních činností. Oblíbenou činností je práce v keramické dílně, jejíž výsledky jsou vidět například na výzdobě společných prostor věznice. (www.vscr.cz)

Nedbálková (2003) se domnívá, že ženy a vězení byly po dlouhou dobu vnímány jako dvě navzájem nesouvisející entity, dva protilehlé póly. Příčinou mohl být malý podíl žen na trestné činnosti, což vedlo k domněnkám o nepotřebnosti bližšího pohledu na spojení žen a vězení. Ve statistikách a studiích různých společenstev panuje shoda o tom, že valná většina zadržených, usvědčených a odsouzených osob jsou muži, což v sobě zahrnuje pojmání zločinu jako mužské záležitosti a tím i prostor vězení vyhrazený mužům.

Nedbálková (2009) dále vidí i sociálně danou rozdílnost mužských a ženských rolí, která se tedy projevuje i v oblasti vězeňství. Nejenže přístup k vězeňkyním je v mnoha směrech jiný než přístup k vězňům, ale dokonce i právo, jež by ze své podstaty mělo měřit všem stejně, rodové rozdíly tiše zohledňuje.

Prostředí vězení na ženy působí odlišným způsobem než na muže. Obecně je hůře snáší, nastupují u nich deprese, emoční a sociální deprivace, dochází u nich k větším traumatům než u mužů. Ženy prožívají tíživěji zbavení svobody, absenci citových vztahů, odloučení od dětí, rodičů atd. (Urbanová, Večeřa, 2003).

2.3 Srovnání vězeňství v ČR s vězeňstvím v Evropě

Česká republika jako členský stát Evropské unie, respektive České vězeňství dodržuje všechna ustanovení EVP (evropská vězeňská pravidla) a je svými přístupy k vězněným srovnatelné s úrovní ostatních zemí Evropské unie.

Základní principy Evropských vězeňských pravidel:

- se všemi osobami zbavenými svobody bude zacházeno tak, aby byla respektována jejich lidská práva
- život ve vězení se musí co nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě
- výkon trestu odnětí svobody bude zajišťován tak aby umožnil těmto osobám jejich opětné začlenění se do svobodné společnosti
- je nutná podpora spolupráce s externími sociálními službami a také zapojení občanských sdružení do vězeňského života
- vězeňští pracovníci budou přijímáni, zaškoleni tak, aby dodržovali vysokou úroveň péče o vězněné osoby
- ve všech věznicích musí probíhat pravidelné státní inspekce a nezávislé kontroly (Sochůrek, 2007).

Z pohledu evropského vězeňství patří Česká republika a její vězeňský systém mezi státy, jejichž politický systém se vyznačuje pluralitní parlamentní demokracií, svobodnými volbami, nezávislými médii, respektováním lidských práv a tržní ekonomiky. Proto se i Česká republika stala v roce 1993 členem instituce Rada Evropy, jejímž úkolem bylo vytvořit evropskou verzi mezinárodních vězeňských pravidel. Radu Evropy založilo v roce 1949 deset zemí. Tato Rada Evropy se stále rozrůstá o nové země splňující výše zmíněný politický systém. Rada Evropy především podporuje rozvíjení bohatého celoevropského kulturního dědictví. Pečuje o ochranu lidských práv a svobod, nepouští ze zřetele problematiku lidské důstojnosti (Hála, 2006). Dále se Hála (2006) pozastavuje nad několika evropskými zeměmi a jejich přístupem k vězeňství. Zmiňuje se o vězeňství Skandinávském a k tomuto vězeňskému modelu uvádí, že: „základním principem skandinávského přístupu k trestní politice a vězeňství je požadavek (akcentovaný ještě silněji než ve zbytku Evropy), aby věznění bylo užito až jako ultima ratio, tj. poslední prostředek působení na pachatele trestných činů“ (Hála, 2006, s. 20). Kromě toho Skandinávci rozhodně neberou na lehkou váhu psychosociální nevýhody, či dokonce negativní účinky vězení. Proto soudy v těchto zemích důkladně zvažují, zda by žádoucího efektu nemohlo být dosaženo méně razantním trestem, např. trestem alternativním.

Další evropskou zemí, kterou Hála (2006) popisuje, je Velká Británie, kdy uvádí, co se v této zemi považuje za hlavní článek vězeňského systému. Ve Velké Británii jde především o: „*pozitivní přístup personálu k vězňům*“ (Hála, 2006, s. 29). Při vlastním výkonu služby jsou pracovníci neozbrojeni, komunikují s vězni, reagují na připomínky vězňů, jednají ve stylu fair play, ale přitom je vedou k tomu, aby akceptovali vlastní pocit viny. Takový přístup však vyžaduje vysokou profesionalitu. Souhrnně Hála (2006) hodnotí vězeňství Velké Británie jako místo, kde lidé mají žít v: „*psychosociální atmosféře relativní spokojenosti vyplývající z jejich plné zaměstnanosti náročnou smysluplnou prací a dalšími užitečnými činnostmi sledujícími jejich reintegraci*“ (Hála, 2006, s. 30). To vše musí být propojeno s fungujícím monitorovacím zařízením, založeným na správné komunikaci personálu s vězni.

Poslední země, na které se zaměříme, jsou německy mluvící země. Hála (2006) o těchto zemích říká, že: „Německo, Švýcarsko a Rakousko patří bezesporu k zemím, z nichž modernizující se české vězeňství nejvíce čerpá inspirativní zkušenosti“ (Hála, 2006, s. 33). V samotném Německu je nejdůležitější sankcí peněžitý trest. Německy mluvící část Evropy může sloužit jako příklad přísného a přesného dodržování Evropských vězeňských pravidel. Vězeňský personál v těchto zemích je vysoce profesionální, standardně korektní a lidský. Peníze do tohoto systému jsou vkládány velkoryse, ale zachází se s nimi hospodárně. V těchto věznicích vládne čistota, pořádek, dobrá organizace a systémovost (Hála, 2006).

3 TEORIE KRIMINALITY ŽEN

K teoriím kriminality žen Válková uvádí následující: „Z analýzy stavu a struktury ženské kriminality vyplývá jednak odlišný objem kriminality žen (její výrazně nižší podíl na celkové trestné činnosti), jednak její specifický charakter, co se struktury a dynamiky týče. Různé kriminologické teorie proto vycházejí z těchto odlišností a snaží se je postihnout a objasnit. Tyto teorie lze rozdělit na biologické, psychologické a sociologické“ (Válková, 1993, s. 27).

3.1 Teorie biologické

Biologické teorie kriminality ovládaly kriminologické názory v 19. století a měly mimořádný význam pro rozvoj kriminologie. Vycházejí z názoru, že veškeré lidské chování, tedy i zločinné, je založeno biologicky. A biologicky determinovaný zločinec, ať muž či žena, se, podle této teorie liší od „normálního“ jedince fyzickými a konstitučními znaky (Čepelák, Karabec, 1986). Kriminální chování mužů i žen bylo interpretováno jako důsledek jejich nedostatečného fyziologického vývoje nebo jako známka „evolučního zakrnění.“ Mělo se za to, že ženy a muži, kteří se dopustili trestného činu, zdravě nevyspěli k tomu, co je jejich přirozeností a toto zakrnění je důvodem překračování norem (Blatníková, Netík, 2007).

Lombroso jako typický reprezentant antropologické koncepce kriminality žen, vytvořil koncepci ženy – pachatelky zločinů. Podle Lombrosa je žena ve srovnání s mužem biologicky inferiorní tvor, z čehož vyplývá i nižší úroveň její psychiky. Lombroso též charakterizuje rozenou pachatelku jako ženu s nedostatkem mateřského pudu, mající zálibu v mužských sportech, mužskou fyziognomii a zesílený pohlavní pud, divoký pohled a mohutné čelistní svaly. Tato žena – pachatelka zasahuje do oblastí, které jsou vyhrazeny pouze mužům, a tím popírá svou ženskost. Obecně považuje ženu za morálně méněcennou, což je jen přirozeným následkem její fyzické a intelektuální inferiority. Biologické teorie zkoumající kriminalitu žen byly postupem času podrobovány kritice. V důsledku toho nastupuje vlna teorií nových, teorií psychologický (Čepelák, Karabec, 1986).

3.2 Teorie psychologické

K následující teorii, tedy teorii psychologické, uvádí Čepelák, Karabec (1986), že psychologicky orientované teorie chápou kriminální jednání jako výsledek odlišností psychiky kriminálně jednajících osob. Trestný čin je výsledkem psychické činnosti osobnosti, a proto je psychologické hledisko pro objasnění kriminality a individuálního kriminálního jednání nezbytné. Obsah i formu příčin v psychologické rovině podmiňují a determinují především sociálně ekonomické podmínky. „*Psychologie má především odpovědět na otázku, které psychologické a zvláště sociálně psychologické faktory v osobnosti a mezilidských vztazích podmiňují, že existující společenské faktory vedou k protisociálnímu jednání*“ (Čepelák, Karabec, 1986, s. 51). Někteří odborníci, zastávající tyto teorie, se domnívají, že ženy se trestných činů dopouštějí především z emočních důvodů, naproti tomu u mužů je to hlavně jejich egoismus, panovačnost, chamtivost, surovost a sobeckost (Válková, 1993). Významný vliv v oblasti těchto teorií měli zejména manželé Eysenckovi, kteří se pokusili o psychologický výzkum delikventních žen. Používali přitom metody dotazníku PEN, který zkoumá psychoticismus, extraverzi a neuroticismus, a který obsahuje i tzv. škálu kriminálního sklonu, tj. dotazník užíván v České republice. Je jedním z mála psychologických nástrojů zkonstruovaných a ověřených speciálně pro popis osobnosti pachatele, a který vychází z teorie třídímenzionální osobnosti. Podle závěrů z tohoto výzkumu je možné kriminální chování nalézt zejména u osob s vysokou extraverzí, vysokým neuroticismem, ale i psychoticismem. Odsouzené ženy potom vykazovaly ještě vyšší míru psychoticismu než odsouzení muži. Ženy, pro které zločin není běžnou aktivitou, jsou schopné páchat trestnou činnost právě vlivem vysoké hladiny psychotismu, který odstraňuje sociální bariéry vůči kriminálnímu chování (Čepelák, Karabec, 1986).

Na výzkumy manželů Eysenckových navázala řada dalších autorů, zabývajících se psychologickými teoriemi kriminality. Postupně se však vytváří teorie sociologické, které reagovaly na nově vznikající společenské problémy, mezi něž patřil i nárůst kriminality.

3.3 Teorie kriminality žen sociologické a multifaktorové

V souvislosti s rozvojem společenských věd se začaly stále více prosazovat teorie sociologické, které chápou kriminalitu jako sociálně patologický jev (Válková, 1993) a pro své závěry používají metod rozsáhlých empirických výzkumů.

Mezi tyto teorie patří jednak ty, které hledají příčiny trestné činnosti žen pouze v působení sociálního prostředí, a jednak ty, které spojují působení faktorů sociálních s faktory biologickými a psychologickými a mohly by být ve svém komplexu příčinnou zločinného chování. A právě díky spojení více hledisek jsou označovány za vícefaktorové koncepce kriminality žen. Pro multifaktorové koncepce kriminality žen je typické, že výzkumy neobsahují hypotézy. Sociálně orientované teorie hledaly odpověď v rozdílné sociální roli a rozdílném společenském postavení ženy, které ji dávají na jedné straně méně příležitostí ke spáchání kriminality, na straně druhé ji v případě jejího kriminálního selhání hrozí mnohem větší stigmatizací a zavržením, než jak tomu bývá v případě delikventního muže (Válková, 2005).

Autoři Blatníková, Netík (2007) k tématu socializace žen uvádějí, že: „*žena prochází osobitou socializací a učí se již od narození typickým způsobům chování. Očekávání a odměňování, formální a neformální kontrolní mechanismy vůči ženskému chování se řídí od počátku podle pohlaví a určují repertoár chování žen*“ (Blatníková, Netík, 2007, s. 14). Ti samí autoři dále popisují, že dívky podléhají silněji sociální kontrole, je na ně v rodinách více dohlíženo, učí se typickým ženským dovednostem a jejich emocionální vazby na rodiče jsou intenzivnější. Ve srovnání s chlapci vytvářejí méně agresivní a méně akční vzory chování a mají méně příležitostí ke společenským experimentům. U žen probíhá proces socializace obecně bezporuchověji, dívky a ženy se lépe přizpůsobují právním normám. Sociální učení se tak jeví jako úspěšná strategie v boji s kriminalitou. Sociální prostor, především rodina a dům, mohou omezovat příležitosti k páčání trestných činů, neboť reakce na prohřešky dcer bývá silnější a kritičtější, než tomu bývá u nápadného odklonu chování u synů. Poruchy socializace u žen vytvářejí nápadnosti v jejich chování a negativně ovlivňují plnění specifické role ženy-matky, což se může projevit především ve špatném zacházení s dětmi nebo týráním svěřené osoby. A z poruchového naplňování této role mohou pak plynout specifické příčiny kriminality žen (Blatníková, Netík, 2007). Příkladem teorie opírající se pouze o působení sociálních podmínek je názor N. Calajanni, jenž poukazuje na to, že ženy nemají dostatek příležitostí k páčání trestné činnosti.

Zabýval se rovněž vlivem ekonomických a společenských faktorů na kriminalitu žen. Domnívá se, že kdyby ženy a muži žili ve stejných rovnocenných společenských podmínkách, byl by, jejich podíl, na trestné činnosti přibližně stejný. Pokud bude dosaženo rovnoprávného postavení obou pohlaví, pak se jistě vyrovná i množství spáchaných trestných činů. Důkazem těchto tvrzení měly být statistické údaje z výzkumů kriminality žen, které byly záměrně prováděny ve státech s rovnoprávným nebo podobným postavením mužů a žen (Čepelák, Karabec, 1986).

Mezi přední představitele vícefaktorového přístupu ke studiu kriminality žen patří manželé Glueckovi. Při svých výzkumech kriminality používali celou řadu faktorů, domnívajíce se, že trestná činnost je výsledkem jejich vzájemného působení. Zkoumali zejména vlivy sociální, psychické, ekonomické, výchovné a další. Zjišťovali také, jaké osobnostní rysy se vztahují k páčání trestné činnosti, jde-li o různé tělesné typy (Vichlenda, 2005). Při jednom ze svých výzkumů v Massachusetts Reformatory for Woman, který byl prováděn na delikventních ženách a týkal se 500 prvotrestaných a vícekrát trestaných žen, se zaměřili na faktory sociokulturní. Snažili se především zachytit rodinné prostředí, podmínky jejich vývoje v dětství a další podmínky, v nichž tyto ženy před spácháním trestného činu žily. Výzkum ukázal, že na kriminalitu žen má vliv kombinace celé řady faktorů a nelze přitom určit, který faktor má jaký kriminogenní účinek. Rovněž nelze stanovit, které faktory jsou prioritní, neboť některé mohou být následkem jiných. Za tento nedostatek byly později vícefaktorové koncepce kritizovány, neboť se v nich vlastně směšují faktory s příčinami (Čepelák, Karabec, 1986).

K multifaktorovým teoriím bývá přiřazována i tzv. teorie střetu, která podle Vichlendy (2005) vysvětluje podstatu kriminality jako: „*mnohostranný, převážně záporný a společensky škodlivý vývoj střetu struktur individuí a struktur jejich prostředí a zdůrazňuje nutnost podrobné analýzy vztahu objektivních a subjektivních příčin v páčání jednotlivých druhů trestných činů*“ (Vichlenda, 2005, s. 30).

4 PŘÍČINY KRIMINALITY

V zájmu každé společnosti je pátrat po příčinách kriminality a zjišťovat podmínky jejího vzniku. Touto problematikou se zabývá kriminologický výzkum. Ve své knize Bouřa (2003) popisuje příčiny a podmínky kriminality následovně. Ve sféře sociálních jevů lze jen velmi těžce rozpoznat přímočarou souvislost mezi příčinou a následkem obzvláště, když příčina nevyvolává jen jeden konkrétní následek. Na sociálních jevech se zúčastňují jednotlivci i skupiny lidí nadaných vědomím i různou mírou a kvalitou osobnostních vlastností. Protože příčin zde působí zpravidla více, je trestná činnost jako společenský jev výsledkem multifaktorového působení příčin (Bouřa, 2003). Bouřa dále ke zkoumání příčin uvádí, že: „*se vychází ze skutečnosti, že trestný čin je výsledkem vztahu mezi člověkem jako subjektem a různými objekty jeho prostředí*“ (Bouřa, 2003, s. 16). Za podmínky kriminality pak považuje situace, které usnadňují příčině jejich působení. (Bouřa, 2003). V souvislosti s příčinami a podmínkami kriminality hovoříme obecně jako o kriminogenních faktorech, které charakterizujeme jako rizikové činitele vyvolávající, usnadňující nebo podporující páchaní trestných činů. (Bouřa, 2007).

4.1 Specifika ženské kriminality

Je známo, že v souhrnu je ženská kriminalita na rozdíl od kriminality mužské poměrně nízká. I z tohoto důvodu je problematika kriminality žen oblastí, která bývá v kriminalistické literatuře méně často předmětem empirických výzkumů a teoretických úvah. V buržoazní kriminologii se vyskytují extrémně rozporná stanoviska. Jedni autoři jsou toho názoru, že je nevyhnutelné zabývat se kriminalitou žen jako samostatným problémem, jiní naproti tomu odmítají existenci nějakých specifických zákonitostí, které by kriminalitu žen řídily (Čepelák, Karabec, 1986).

Jak už bylo výše uvedeno, ženské kriminalitě se nevěnuje tolik pozornosti jako kriminalitě mužské. Válková (1993) k tomuto názoru říká: „*Dokonce i v současné době, kdy narůstá výskyt podílu žen na trestné činnosti, kriminologové a političtí činitelé příliš pomalu přehodnocují své názory, že ženy – pachatelky jsou něco více, než nevýznamné narušitelky stávajícího pořádku*“ (Válková, 1993, s. 23). Navenek se tedy může zdát, že nepředstavují takový společenský problém a to vede k podceňování kriminality žen. Přitom jsou to právě ženy, které sehrávají klíčovou roli při výchově dětí, tzn., že její negativní vliv na výchovu budoucího pokolení má mnohem ničivější účinky, než mužská kriminalita.

Pakliže se matka dopouští trestné činnosti nebo vede nežádoucí společenský život, morální klima v rodině může o to dříve svést nezletilé na špatnou dráhu (Válková, 1993). Ženy jsou také na rozdíl od mužů mnohem více citově založeny, a proto mnohem více prožívají vztahy

s jinými lidmi a citlivěji reagují na podmínky z vnějšího světa, rodiny apod. Obecně se soudí, že ženy hůře snášejí stres spojený s uvězněním, a proto má pro ně uvěznění mnohdy traumatizující důsledky. Také sociální důsledky postihující vězeňkyně a jejich okolí jsou závažné, někdy nenapravitelné (Voňková, Chalupová, 1992).

Hlavním znakem kriminality žen je právě její nízká míra a menší závažnost páchaných deliktů. Podíl žen na trestné činnosti je dokonce tak malý a jejich přestupky tak nezávažné, že zabývat se ženami v tomto ohledu se dlouho považovalo za plýtvání časem (Nedbálková, 2009). Kriminalita žen proto nebyla vnímána jako sociální problém a představa ženy jako zločince se zdála být spíše směšná nežli závažná. Pokud se, tedy žena, jako osoba „něžného pohlaví“ dopustila zločinu, byla obvykle předem označena za duševně nemocnou a politováníhodnou, neboť neodpovídala dosavadním stereotypním představám o ženách jako bytostech mateřských, emocionálních a pasivních. Ale právě význam role ženy jako matky z ženské kriminality problém činí, neboť přehlížení tohoto jevu může vést v budoucnu k morálním škodám zejména ve vědomí dětí a mládeže (Urbanová, Večeřa, 2004).

Mezi další specifika ženské kriminality patří povaha deliktu, kde se angažovanost žen na kriminalitě liší. Lze obecně říci, že u jednotlivých deliktů převažuje podíl mužů, existují však delikty, které díky jejich zákonné definici vylučují angažovanost určitého pohlaví, a tím se vytváří ženské nebo mužské delikty (Válková, 1993). Válková k věci dále uvádí, že: „*jediným specificky ženským trestným činem je vražda novorozeněte matkou. Výskyt tohoto deliktu je však všeobecně malý*“ (Válková, 1993, s. 24). K dalším rysům kriminality žen patří nižší výskyt recidivy a poměrně malá organizovanost žen v páchání trestné činnosti na rozdíl od mužů. Ženy nejčastěji páchají majetkovou trestnou činností, jsou opatrnější a pasivnější než muži a často působí spíše jako jejich pomocnice (Urbanová, 2004). Většina žen není při páchání trestní činnosti tak aktivní, nesnaží se vstupovat na scénu jako aktivní činitelky. Co se týče násilných deliktů, těchto se ženy dopouštějí v mnohem menší míře než muži. Jak uvádí Netík, stále platí, že ženy se uchylují k fyzické agresi převážně v partnerských či rodinných konfliktech. Největšího počtu vražd se dopouštějí v afektu, v několika případech byla motivem žárlivost, někdy žena vraždí svoje

děti v rámci tzv. rozšířené sebevraždy, kdy chce zabít sebe i potomky, děti zabije, ale pak se jí nedostává síly, aby sebevraždu spáchala (Netík, Netíková, 1997).

Co se týče věku pachatelek, tak nejintenzivnější aktivitu vyvíjejí ženy ve věky 21 – 24 let, průměrná úroveň se udržuje i u žen 44 – 49 let, u žen šedesátiletých a starších kriminalita oproti průměru klesá 3 – 4 násobně. Důvody pozdního vstupu na kriminální scénu jsou hledány ve frustraci po odchodu dětí z domova, v manželském odcizení nebo ve snaze vylepšit materiální podmínky již samostatně hospodařících dětí. (Válková, 1993). Odborníci se domnívají, že rozdíly mezi muži a ženami jsou dány rozdílnou organizací nervové soustavy, Muži mají lepší prostorovou orientaci a matematické nadání, lepší schopnost konstruovat mechanismy, stavby apod. Mají lepší koordinaci velkých tělesných pohybů, ale slabší reakce na smyslové podněty. Agresivitu projevují přímo, v dětství a mládí jsou fyzicky agresivnější. Při kontaktu s neznámou osobou jsou důvěřivější a pružněji reagují na nevstřícné projevy, snadněji přecházejí od nepřátelství ke spolupráci. Ženy mají větší zájem o mezilidské vztahy, jsou více empatické. Lépe si pamatují jména a podoby lidí a mají lepší porozumění i používání řeči. S tím souvisí i rychlejší zpracování informací, zvláště v situacích, které vyžadují rychle rozhodnutí. Agresivitu projevují nepřímo, převážně slovně a v kontaktu s neznámou osobou jsou méně důvěřivé, více se opírají o emočně založenou představu o svém protějšku. Jejich strategie jednání mají větší setrvačnost (Blatníková, Netík, 2007).

4.2 Osobnost pachatele

Osobnost člověka funguje jako integrovaný celek, který je individuálně typický a ve svých charakteristických rysech i relativně stabilní. Osobnost určuje, jak se člověk bude v určitých situacích chovat, jaké budou jeho reakce na různé podněty. To platí i v případech, kdy se některé rysy osobnosti více nebo méně liší od normy, tzn., že jsou nápadné nebo naopak velmi málo vyjádřené nebo nerozvinuté. Výsledek je i v takovém případě individuálně typický a relativně stabilní celek. Rozdíl u takového člověka je ve způsobu prožívání, uvažování a chování. Takový člověk má sklon k vytváření určitých vztahů k okolí, které se liší od standardu dané společnosti. Lidé takto disponovaní mají sklon k neobvyklým reakcím na běžné podněty. V případě osobnostní poruchy bývají projevy rigidně maladaptivní, což znamená, že vedou k různým objektivním i subjektivním potížím (Vágnerová, 2004). Pojem osobnost pachatele vychází z předpokladu, že existuje

určitá konstalace vlastností, rysů a osobnosti typická pro delikventy a tedy patrně zodpovědná za jejich kriminální chování. V genezi kriminálního chování se uplatňuje vedle typických strukturálních charakteristik osobnosti též proměnné dynamické povahy. K nim patří především motivace. Představa, že motivační struktury kriminálního chování se kvalitativně liší od chování právě aprobovaného, patří k jednomu z četných kriminologických mýtů. To platí i pro hodnotové orientace. Delikventi jsou motivováni stejnými potřebami jako osoby nedelikventní. V čem se tedy liší, je specifický defekt rozhodovacího procesu, který se projevuje změnou souhrou motivačních a strukturálně osobnostních determinant chování u delikventů. Motivace kriminálního chování má tyto zvláštnosti:

- bezprostřednost uspokojení potřeb (nezdrženlivost)
- přeskok těch fází rozhodovacího procesu, během nichž dochází k tvorbě rozhodnutí o chování
- subjektivizace morálních a právních norem (Netík, Netíková, Hájek, 1997).

Podle Čírtkové (2004) však psychologické zkoumání pachatelů dnes pokračuje jiným směrem. Směřuje k co nejpřesnějšímu poznání osobnosti pachatelů a jejich vnitřní diferenciaci do určitých typů. Uvádí, že „*namísto otázky, jak se liší pachatel od nekriminální osobnosti, se klade otázka, jak a čím se liší pachatelé mezi sebou navzájem*“ (Čírtková, 2004, s. 67-68). Čírtková (2004) dále uvádí dělení typů osobnosti pachatele z hlediska psychopatologie a rozlišuje zde pět základních typů:

-socializovaný typ, tedy normální, jde o osobnost, na kterou se vztahují obecné poznatky o chování a prožívání, myšlenkové pochody jsou srozumitelné, svědomí je utvořené a reakce na spáchaný trestný čin odpovídají běžným představám, v osobnosti tohoto typu chybí výraznější známky poruchovosti, kontakt s ním jde navázat snadno,

-neurotický typ, u tohoto typu se vyskytují větší či menší neurotické poruchy, tyto se promítají i do kriminálního jednání, promítají se do motivace i do způsobu spáchání, kriminální jednání bývá spíše protestem proti rodině, nesměřuje tak proti společnosti, předpokládá se určitý typický rukopis neurotického pachatele, jako je např. zanechání zřetelných stop, chaotický útěk z místa činu, takto neurotický delikvent krade, aniž by to potřeboval, prostituje, aniž by byl odkázán na tento zdroj příjmů

- **psychopatický typ**, u tohoto pachatele se předpokládá značný podíl osobnosti na kriminálním jednání. U tohoto typu jde o diagnostický termín, jde o psychiatrickou diagnózu. Psychopatický typ má velice nápadné a svérázné způsoby chování, kterých si všimne i laik. Ve svém okolí jsou považováni za podivíny. V současné době se množí námitky odborníků proti tradičnímu spojování psychopatie s kriminalitou. Někteří psychopaté se sice mohou stát zatvrzelými kriminálníky, na druhé straně je mnoho pachatelů, kteří se nevyznačují žádným příznakem psychopatie. Současně je třeba přihlídnout k recidivistům, kdy studie shodně konstatují velký počet psychopatů mezi recidivisty. V aktuální klasifikaci duševních poruch je již termín psychopat vyřazen a nahrazen výrazem poruchy osobnosti a chování, v odborné literatuře se objevuje rovněž pojem sociopat. Psychopati bývají problematictí například v roli vězňů, mohou vydírat okolí například sebepoškozováním

-**mentálně nedostačivý typ**, tento typ se vyznačuje nízkou inteligencí, jedná se o primitivní osobnost, jeho trestná činnost nebývá promyšlená, je pro ni příznačná jednoduchost a přímočarost, nekriticky bezděčné přijímání názoru druhých, používá omezenou slovní zásobu, jednoduché věty, není někdy schopen slovy popsat vlastní pohnutky

-**psychotický typ**, který v době spáchání trestného činu trpí některou z konkrétních podob nejtěžšího duševního onemocnění, tedy psychózou. Spáchaný trestný čin je nápadný svou bizarností, nesrozumitelností a někdy také brutalitou, prokáže – li se ve znaleckém zkoumání, že se jedná o psychotického pachatele, je exkulčován na základě nepřičetnosti (Čírtková, 2004). Zoubková, Moulisová k typologii a typologizaci pachatelů uvádějí, že: „z určitého pohledu užitečné, přinejmenším mohou pomoci k nastavení základního směru interpretace pochopení kriminálního chování pachatele“ (Zoubková, Moulisová, 2004, s. 27). Podle nich můžeme osobnost pachatele třídit a klasifikovat podle různých způsobů. Východiskem klasifikace je seskupení pachatelů na základě minima společenských znaků. Jedná se např. o osobnostní kvality, míry zapojení do páchaní trestné činnosti, podle zaměření trestné činnosti a dále podle vrozených vlastností, vlivu prostředí atp. Co se týče kriminálního chování srovnávaného s inteligencí osobnosti pachatele, byl vytvořen zkratkovitý závěr, že nízká inteligence je rizikovým faktorem, a to na základě toho, že mezi pachateli trestné činnosti se vyskytují významně častěji osoby s nižší inteligencí. Tento závěr může být hned z několika důvodů chybný. Například pachatel s nižší inteligencí může být odhalen častěji, než pachatel s inteligencí vyšší, tito si pokud, by byli

odhaleni, můžou dovolit dobrého obhájce, takže nakonec za pachatele označeni nebudou. K této otázce tedy můžeme získat zkreslený soubor pachatelů, kteří mají nižší inteligenci, než je průměr. Co se týče měření inteligence pomocí IQ testů, tyto odráží, ač nechtěně, také prostředí určité kulturní vyspělosti a pokud pachatel pochází z nižší méně vzdělané vrstvy společnosti, může se jeho inteligence projevit jako nižší. Přitom některé složky inteligence, které se například projevují při podávání specifického výkonu, mohou být u pachatelů s celkovým nižším IQ vyšší (Zoubková, Moulisová, 2004).

5 PREVENCE KRIMINALITY

V této kapitole se zaměříme na prevenci, její strategii a rozdělení. Nejprve se seznámíme s tím, co to vlastně prevence je. Problematika zabývající se prevencí kriminality, je činnost, kterou plní společnost a stát v rámci ochrany občanů před kriminalitou. V České republice se vytváří politika orientovaná na preventivní strategii a na provádění kriminálně preventivních opatření. Hovoříme o represivních a preventivních strategiích uskutečněných v rámci kontroly kriminality. Represe a prevence jsou dva vzájemně propojené pilíře, které jsou základem vnitřní bezpečnosti (Bouřa, 2003). Dle Zapletala (1998) patří do prevence kriminality veškeré aktivity, které směřují k předcházení páchaní trestné činnosti, snižování jejího výskytu cestou zamezení páchaní nebo neutralizaci příčin a podmínek vzniku trestných činů.

5.1 Rozdělení prevence kriminality

Prevenci kriminality lze rozdělit podle několika schémat. Jak uvádí Zoubková, Moulisová (2004) v současnosti je nejpoužívanější rozdělení podle cílových objektů na primární, sekundární a terciální prevenci:

- primární prevence je zaměřena na širokou veřejnost, jedná se např. o pozitivní ovlivňování hodnotové orientace, těžištěm této prevence rodina, škola a místní společenství

- sekundární prevence je zaměřena na rizikové skupiny, u nichž se dá předpokládat, že se stanou pachatelé trestné činnosti nebo jsou jinak ohroženy, např. drogová závislost, gamblerství, extremismus, záškoláctví, sekundární prevence je zaměřena i na rizikové faktory, které jsou v sociálním prostředí a v sociálních vztazích, ve kterých ohrožené osoby žijí

- terciální prevence je zaměřena na resocializaci, předchází kriminální recidivě

Dále dle Zapletala (2000) můžeme prevenci kriminality rozdělit na sociální prevenci kriminality a situační prevenci kriminality. K sociální prevenci Zapletal uvádí, že tuto: „představují aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace jedince a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek“ (Zapletal

a kol. 2000, s. 10). Koncepce sociální prevence kriminality je založena na zjištění, že existuje přímý vztah mezi sociálními podmínkami pachatele a jeho kriminálním chováním. Tzn., že člověk, který má dobré sociální zázemí, s vysokou pravděpodobností se trestného činu nedopustí, pakliže ano, musí být znovu uveden na správnou cestu pomocí resocializačních vhodně zvolených programů.

Na rozdíl od sociální prevence kriminality, která je orientovaná na pachatele a na modifikaci příčin, se situační kriminální prevence zaměřuje na samotný trestný čin, jde tedy o přímou strategii prevence kriminality (Zapletal a kol. 2000). Bouřa k situační prevenci říká, že: *„její podstatou je změnit strukturu příležitostí ke spáchání trestného činu v neprospěch pachatele takovým způsobem, aby subjektivně pociťovaný prospěch z trestného činu nebyl vyšší, než míra vynaložené námahy a podstoupeného rizika – maximalizovat překážky tak, aby se trestný čin pachateli vyplatil“* (Bouřa, 2003, s. 66). Zoubková, Moulisová (2004) dále dělí situační prevenci na primární, ta je zaměřena na bezpečnostní situaci celého státu, dále na prevenci sekundární, která je zaměřená na sledování bezpečnosti v kriminálně rizikovějších místech a komunitách a poslední situační prevencí je prevence terciální, kdy tato je zaměřena zlepšení bezpečnostní situace na konkrétních místech postižených vysokou kriminalitou určitého druhu.

5.2 Prevence kriminality žen

Při zaměření se na prevenci ženské kriminality je třeba brát v úvahu to, že kriminalita žen má svá specifika (Válková, 1993). Válková dále prevenci zaměřenou na ženy rozdělila na prevenci primární a prevenci sekundární. K primární prevenci říká, že *„je nesmírně důležitá příprava dívek na řádné plnění jejich mateřské role, včetně výchovy k plánovanému rodičovství“* (Válková, 1993, s. 46) Dále uvádí, že mezi hlavní prostředky primární prevence ženské kriminality jsou opatření sociálně ekonomického charakteru, namířená na zajištění jejich vhodného společenského postavení. Někdy se totiž nepodaří sladit plnění rolí žen, tedy role matky a úkolem spojeným s ekonomickou aktivitou. Mladé rodiny s dětmi by měly být státem zajištěny tak, aby matka mohla být s malým dítětem doma a plně se věnovat jejich výchově. Matky mají obavu zůstat s dětmi déle doma, aby neztratily kontakt se svou profesí. K sekundární prevenci kriminality žen Válková uvádí, že: *„je nutná včasná depistáž morálně ohrožených dívek a korigování právních projevů společenské maladaptace“* (Válková, 1993, s. 48). Pokračuje, že jde především o dívky nadměrně konzumující alkohol a drogy, s poruchami psychického zdraví, s konfliktním

rodinným zázemím a problémovou školní docházkou. Ohrožené dívky z narušeného prostředí, kdy jeden nebo oba rodiče jsou alkoholici, kdy vyrůstají ve špatných materiálních podmínkách, kdy jsou časté konflikty mezi rodiči, se stávají potencionálními pachatelkami trestné činnosti (Válková, 1993).

5.3 Penitenciární péče

V této kapitole se zaměříme na penitenciární péči a poté budeme větší pozornost věnovat kapitole následující, péči postpenitenciární. Nejprve si vysvětlíme základní pojmy.

Penitenciární péčí označujeme období, kdy pachatel je již pravomocně odsouzen a momentálně již vykonává uložený trest. Penitenciární péče se na osoby odsouzené do výkonu trestu odnětí svobody zaměřuje v časově ohraničeném úseku, tedy v celé délce jeho vymezeného trestu. V současnosti dochází k užšímu propojování fáze penitenciární s fází postpenitenciární, kdy fáze postpenitenciární byly rozšířeny o včasnou pomoc a o sociální péči už ve fázi trestního řízení u osob obviněných. Postupně se vytváří systém kontinuální sociální péče, který se zaměřuje na jedince mající již konflikt s trestním zákonem. (Zapletal a kol. 2000).

Dalším termínem je penitenciární diferenciaci. Netík penitenciární diferenciaci popisuje následovně: „*označuje prakticky diferenciaci zacházení s odsouzenými. Vychází z předpokladu existence skupin odsouzených s podobnou strukturou osobnosti a podobnými mechanismy vzniku a rozvoje kriminálního chování*“ (Netík, Netíková, Hájek, 1997, s. 38).

Diferencované zacházení s odsouzenými osobami předpokládá mnoho programů v těchto oblastech:

- vzdělávání, výuka podle dosažené úrovně vzdělání a předpokladů učení
- volný čas, kultivace osobnosti ve sféře zájmů a koníčků
- práce, ekonomické zajištění odsouzených a rozvoj ekonomického chování
- osobnost, osvojování sociálních dovedností nutných k možnému bezproblémovému životu po propuštění

-sociální vazby a vztahy, zaměření na rozvoj sociálních vazeb a vztahů (Netík, Netíková, Hájek, 1997). Dalším pojmem spadajícím do oblasti penitenciární péče je pojem resocializace. I když se tento termín dnes již příliš nepoužívá a je nahrazen termínem program zacházení, přes to je termín resocializace v praxi stále využíván. Jde tedy o zbavování se určitých návyků a vzorců chování, které se v životě člověka stávají nepotřebnými a komplikujícími novou životní situací. Měřit účinky resocializace je v nehrubších rysech docela snadné. Základním indikátorem pro toto zjištění je návratnost vězňů zpět do výkonu trestu odnětí svobody, tedy hovoříme o recidivě. Na resocializačním efektu se podílejí všichni zaměstnanci věznice, tedy i ti, kteří toto nemají v popisu práce. Dalším termínem je reedukce, což znamená převýchova a jedná se o dílčí součást komplexnějších jevů reintegrace a socializace. Cílem reedukce je při požití speciálních pedagogických prostředků převychovat nesprávně vychovaného jedince (Hendrych, 2010). K tomu, abychom komplexně poznali jedince v penitenciární péči, nám slouží penitenciární diagnostika. Zahrnuje zjištění zdravotního stavu, posouzení osobnosti a jejích sociálních vazeb. Je realizována týmem, kde spolupracují lékaři, psychologové a sociální pracovníci. Na základě této diagnózy jsou odsouzenému nabídnuty odpovídající programy. Základem penitenciární diagnózy je psychologická diagnóza. Tu stanovuje psycholog. Tento diagnostický proces probíhá ve třech fázích:

- vstupní vyšetření, dle něj je poté odsouzený zařazen do odpovídajícího typu ústavu a programu

-průběžná vyšetření, cílem této fáze je opakování a zpřesnění diagnózy, po případě zachycení změn, které vznikly záměrným působením personálu

- předpropouštěcí vyšetření, tato fáze uzavírá proces korektivní socializace a je zaměřena na zjištění účinnosti programů (Netík, Netíková, Hájek, 1997).

Konkrétní programy zacházení jsou v České republice formálně celostátně sjednocené, nicméně každá věznice má svá specifika (program zacházení věznice Opava, (viz. příloha č.3),díky jednotlivým zpracovatelům (Hála, 2006). Co se týče specifických programů jednotlivých věznic, se Hála domnívá, že: *„kvalitě pojednávaných programů jen prospěje, bude – li všestranně podporována volná soutěž „regionálních dílen“ i v této oblasti namísto toho, aby byla prosazována jejich unifikace“* (Hála, 2006, s. 123). Téma programy zacházení popisuje podrobně ve svém díle Bajcura (1999), který zmiňuje postup odborné komise. Ta s odsouzeným na závěr pobytu v nástupním oddělení tento program

projedná, kdy k tomuto se může odsouzený vyjádřit nebo doplnit některé z bodů. Následně program podepíše, a tím se zavazuje k aktivní spolupráci s pracovníky věznice. Jedná se v podstatě o dohodu mezi vězněm a personálem. Program se dále může během pobytu doplňovat nebo měnit.

Dle zákona číslo 169/1999 Sb. je v § 41 vymezen program zacházení následovně:

„1. Program na zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti.

2. Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného; její obsah je důvěrný.

3. Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr.

4. V rámci programu zacházení se pro odsouzeného nejméně 3 měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jeho samostatný způsob života.

5. Při vypracování programu zacházení věznice podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení.“

5.4 Postpenitenciární péče

Tento pojem vyjadřuje nabízení sociálních služeb propuštěné osoby z výkonu trestu odnětí svobody. Postpenitenciární péči můžeme rozdělit na nucenou, bývá tedy vymezená zákonem a propuštěnou osobu může dále omezovat, například návštěvou ambulance ochranné léčky, probace, parola. Druhým dělením je dobrovolná postpenitenciární péče, kdy si sám klient zvolí zahájení takovéto pomoci, ale sám si také zvolí její ukončení, jedná se o nízkoprahová centra nebo různé charitativní organizace. Postpenitenciární péče by

měla souvisle navázat na péči penitenciární, protože postpenitenciární péče a její včasné zahájení může snížit šok ze svobody, hlavně v případě dlouhodobě odsouzených (Netík, Netíková, Hájek, 1997). V souvislosti s tímto rozdělením uvádí Válková (1984), že nucená forma, kde patří např. probace a parola, byla zaváděná státní mocí vcelku organizovaně, dobrovolná forma se rozvíjela živelně a vznikala při různých charitativních organizacích, především církve. Výběr subjektů byl dobrovolný, odtud také název. Za jednu z prvních institucí tohoto druhu se označuje florentská církevní organizace Buoni homini. V našich zemích spadají počátky postpenitenciární péče do Rakousko-uherské právní úpravy z konce 19. Století, kde byl zaveden institut policejního dohledu formou nucenou. V roce 1918 byl ČSR s minimálními úpravami převzat.

Zapletal (2000) uvádí argumenty, proč je této postpenitenciární péče potřeba:

- potřeba odborné pomoci po propuštění, kdy penitenciární procesy nebyly zcela dosaženy
- integrace do společnosti v prvních dnech po propuštění, může lehce podlehnout negativním vlivům
- nebezpečí recidivy, která převážně nastává v průběhu prvního roku od propuštění
- v prvních dnech po propuštění může nastat krize
- nevhodné sociální chování z důvodu bezradnosti, úzkosti
- vyrovnání se s „nálepkou kriminálního“
- důsledky prezonizace
- pesimismus z životní reality, ztráta smyslu života
- heteronomní morálka
- problémy při obnovení partnerských vztahů či navazování vztahů nových
- obnovení rodičovské role
- vytvoření materiálních podmínek, obnovení profesionálního uplatnění

V odborné literatuře je pojem postpenitenciární péče nejednotný, můžeme se zde setkat s trojím základním vymezením:

- v užším smyslu, tato je poskytovaná pouze odsouzeným osobám po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody na základě dobrovolnosti formou sociální péče a sociální pomoci

-v širším smyslu, nejen na bázi dobrovolnosti, zde je dohled nad zvláště narušenými osobami v oblasti sociální adaptace

- nejširší pojetí, péče je poskytovaná všem pachatelům ze strany společnosti, nejen u odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody, tato pomoc je rozšířená o ranou pomoc, tedy pomoc až ve chvíli konfliktu se zákonem v přípravném řízení trestním (Zapletal, 2000). Postpenitenciární péče je tedy oblast sociální péče a je zaměřena na lidi, kteří prošli trestním řízením, výkonem trestu odnětí svobody, ochranným léčením nebo ochrannou výchovou. Zabývá se obzvláště terciární prevencí, tedy prevencí recidivy dalších trestných činů (Černíková, 2002). Je poskytována převážně odborníky v sociální práci. Primárním úkolem je zabránit recidivě v trestné činnosti. O rozsahu a opatřeních rozhoduje vždy nastavení sociální politiky státu, tedy do jaké míry je stát ochoten investovat na integraci osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody do společnosti. V současnosti jsou nejpotřebnějšími nástroji postpenitenciární péče:

- pomoc při zprostředkování bydlení
- základní finanční zabezpečení
- orientace při hledání práce
- pomoc při začleňování do sociálního prostředí
- odborné sociálně – právní poradenství

Od roku 1994 existují pravidla kontinuální sociální péče, nahrazující nedostatečnou následnou péči. Vyplynají z vládního usnesení č. 341/1994 v rámci programu prevence kriminality od 1996 (Hendrych, 2010).

Systém kontinuální sociální péče s klienty dle tohoto usnesení zahrnuje práci s klientem ve všech fázích trestního řízení. Cílem je navázání vzájemného socioterapeutického vztahu, aby nedocházelo k sociální izolaci klienta. Do této péče se zahrnuje také práce s rodinou klienta, omezování vlivu sociálně patologických skupin na klienta a také pomoc klientovi při zabezpečování kontaktu s různými institucemi.

Kontinuální sociální péče by měla být navázána s předstihem před samotným propuštěním. Tímto lze efektivně předcházet proti vzniku krize prvního dne. Zařazování klientů do procesu kontinuální sociální péče probíhá na základě seznamů odsouzených, které zasílají jednotlivé věznice sociálním kurátorům a pravidelných depistáží ve vazebních věznicích a věznicích. Přínos této kontinuální sociální péče je spatřován v usnadnění návratu jedince do společnosti, v napomáhání učení se sociálním dovednostem, v napomáhání hledání životních perspektiv, v minimalizaci recidivy, ve zmírňování pocitu sociální izolace.

Subjekty kontinuální sociální péče jsou:

- sociální pracovník vězeňské služby ČR

- sociální kurátor působící na oddělení sociální prevence a sociálně právní ochrany Okresního úřadu

- sociální kurátor pro mládež a sociální kurátor pro dospělé

Sociální práce sociálního kurátora je pojata jako kontinuální činnost, působení a pomoc, probíhající v kontextu sociálních situací (Zapletal a kol. 2000). Hendrych (2010) rozlišuje další subjekty kontinuální sociální péče na státní a nestátní. Do státní zahrnuje zdravotnická zařízení, speciálně školská zařízení, které se z definice svého účelu podílejí na postpenitenciárním procesu. Dalším subjektem je subjekt nestátní, kdy se jedná především o občanské a církevní organizace, které mají za cíl pomáhat propuštěným vězňům. Tuto pomoc lze rozlišit na pomoc materiální, poradenskou a pomoc komplexně sociální. Uvádí zde například Českou katolickou charitu, Armádu spásy, Český červený kříž. K této problematice Netík ve své literatuře vysvětluje pojem adaptační fáze, která nastává po propuštění jedince ze sociální izolace a délka této fáze není delší než dva roky, ale bývá většinou individuální. V této fázi dochází nejčastěji k recidivě, která bývá způsobená šokem ze svobody. Jádro kriminální recidivy tvoří asociální psychopati, kteří postpenitenciární péči využívají pouze v případě, že z ní mají nějaký prospěch. Zahájení systematické práce je pro ně signálem k ukončení návštěv kurátora. I když dobrovolná postpenitenciární péče má jednoznačné výhody, nelze opomenout ani péči nucenou, která v zákoně jasně definuje vymezené podmínky její aplikace, včetně skupin populace, kterým je určena. Lze konstatovat, že fungující systém, který kombinuje jak dobrovolnou, tak i nucenou formu postpenitenciární péče, představuje pro celou společnost také ekonomický a politický přínos (Netík, Netíková, Hájek, 1997).

Součástí postpenitenciární sociální péče je také nový subjekt rezortu Ministerstva spravedlnosti – Probační a mediační služby ČR.

Probace – znamená ověřování, zkoumání. V ČR se probační dohled ukládá obviněnému nebo odsouzenému, pokud státní zástupce nebo soudce považuje za účelné sledovat chování klienta. Probační a mediační služba poté výkon dohledu a kontroluje vedení řádného života klienta. Také mu poskytuje nezbytnou pomoc při řešení jeho otázek. Probační úředník by měl klienta motivovat k řešení jeho problémů, které souvisí s trestnou činností.

Parole – podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, které probační a mediační služba zprostředkovává v rámci vykonávacího řízení. V podstatě tento výraz znamená slib odsouzeného, že se bude řádně chovat. Pokud si odsouzený zažádá a o podmíněné propuštění, v tom případě spolupracuje s probačním úředníkem, který ho ve věznici navštěvuje a za spolupráce i s pracovníky věznice vypracovávají potřebné podklady. Probační úředník spolupracuje i se subjekty mimo prostor věznice, jedná se převážně o poskytovatele různých programů a služeb, které jsou zaměřeny na řešení problémů propuštěných osob. Na základě analýzy, kterou probační úředník vykoná, poté soudu doporučí či nikoli podmíněné propuštění (Hendrych, 2010).

V důsledku ekonomické a politické situaci státu dochází k omezení materiálních a finančních prostředků. Díky tomu se neuskutečňují vhodné materiálové předpoklady technické povahy, také povahy zabezpečovací, počítačové. Tato situace ovlivňuje uplatňování diferenciovanějšího zacházení s odsouzenými. Bezpečnostní systémy jsou zastaralé a opotřebované, střežení a administrativa zaujímá velký počet pracovních sil a zbývá nepřiměřený počet pracovníků pro vlastní korekci zacházení s provinilci. Tuto situaci navíc umocňuje početní nárůst vězňů, která vede ke zhoršení podmínek pro diferenciované specializované zacházení s vězni. Dále chybí specialisté, psychologové, speciální pedagogové, psychiatři, lékaři. V důsledku toho také ubývá prostor pro volnočasové aktivity a aktivity sportovní (Zapletal a kol. 2000).

6 PREZENTACE KAZUISTIKY V PRAXI

Tato kazuistika pojednává o ženě momentálně pobývajících ve výkonu trestu odnětí svobody na jeden rok nepodmíněně v Opavě - Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence. Kazuistika byla napsána na základě osobní návštěvy a rozhovoru s odsouzenou. Přepis rozhovoru s touto ženou je součástí příloh této bakalářské práce (viz příloha).

Jméno: Kateřina K.

Věk: 30 let

Pozorování a popis: Jedná se o třicetiletou ženu, drobné postavy, vysoká asi 165 cm. Má blond krátké vlasy, velice špatnou pleť, konečky prstů na rukou mají tmavě fialovou barvu. V průběhu rozhovoru odpovídá na otázky adekvátně. Řeč je místy zpomalená, při vybavení si některých událostí je řeč hlasitá, při tomto velmi gestikuluje rukama. Otázky ji nevadí, nad některými odpověďmi dlouho přemýšlí, okusuje si nehty a dívá se na zeď. Oční kontakt v některých částech rozhovoru udržuje, avšak jen velice krátce.

Rodinná anamnéza

Kateřina pochází z rozvedeného manželství. Nemá žádného vlastního sourozence, pouze nevlastní sestru a dva nevlastní bratry z otcovy strany. S biologickou matkou, až na jednu výjimku, kontakt neudržuje. S otcem a jeho novou rodinou žila do čtrnácti let. S babičkou pak do sedmnácti let. Před výkonem trestu žila s přítelem v podnájmu. Před nástupem do VTOS (výkon trestu odnětí svobody) sporadicky navštěvovala otce a nevlastní matku, finančně jí vypomáhali. Se sourozenci se nestýká.

Osobní anamnéza

Kateřina se narodila v roce 1983 v Ostravě do úplné rodiny. Matce bylo v době narození Kateřiny 22 let, otcí 29 let. Otec před sňatkem vedl velmi bouřlivý život, většinu času trávil v restauračních zařízeních. Po svatbě se jeho životní styl o poznání změnil, do restaurace chodil jen o víkend. Před svatbou měl již kriminální zkušenosti, byl odsouzen za neoprávněné užívání cizí věci a dále za ohrožení pod vlivem návykové látky. Z předešlého vztahu měl dceru, které bylo v době narození Katky 10 let. V době, kdy měla Kateřina jen devět měsíců, byla matka nepodmíněně odsouzená za majetkovou trestnou

činnost. V průběhu odpykávání trestu bylo jejich manželství rozvedeno. Vzhledem k tomu, že se o Kateřinu nebyl otec schopen postarat, byla jako jedenácti měsíční kojeneček umístěna do kojeneckého ústavu. V době jejího pobytu zde se její otec seznámil se svou budoucí ženou, která v době jejich seznámení měla dvouletého syna. Uzavřeli manželství, ze kterého se narodil syn a dva roky poté další syn. Před narozením prvního syna byla Kateřina svěřena do jejich péče a z kojeneckého ústavu putovala do nové rodiny, v té době měla 22 měsíců. V této rodině vyrůstala do čtrnácti let. Biologická matka Kateřiny dívku nikdy nekontaktovala, až když jí bylo jedenáct let, matka se ozvala a pozvala Katku do Německa, kde v té době žila.

Se svou nevlastní matkou, otcem a třemi bratry žili v panelovém bytě 2+1, matka byla v domácnosti, otec pracoval jako horník. Kateřina byla již jako malé dítě velmi vznětlivé povahy, byla vzpurná až hysterická. Nevlastní matka dceru fyzicky trestala, jakým způsobem ji trestala, popisuje Katka slovy: *„když jsem neuposlechla nebo jsem naschvál udělala něco právě naopak, tak mi matka jednu stříhla nebo mi prostě dala pár facek“*. Na období z dětství s nevlastní matkou však vzpomíná následovně: *„oni s náma děčkama dělali výlety, bylo to celkem dobrý, akorát otec pak skončil většinou v hospodě a to u nás pak bylo veselo“*. Matka držela pevnou ruku nad celou domácností, a když se její manžel opil, křičela na něj, hádali se, házeli po sobě věci, to vše za přítomnosti dětí.

Vztah se sourozenci vidí jako normální, i když přiznává, že jim dělala naschvály, ničila jim věci a dále uvádí: *„zruřila jsem, když někdo z bratrů něco dostal, i když jsem třeba něco dostala i já, ale pamatuju se, že Ládik dostal auto, tak jsem mu ho rozdupala, vlastně nevím proč, jen mě to vytočilo, že má z toho blbého angličáku takovou radost“*. V jedenácti letech odjela Kateřina na měsíc za matkou do Německa. Po jejím návratu se Kateřina začala více věnovat německému jazyku, z důvodu toho, že jí její biologická matka slíbila, že si ji vezme k sobě do Německa: *„jenže od té doby až do dnešního dne jsem ji už nikdy neviděla“*, říká Katka. V prvním ročníku na střední škole řekla doma, že se stěhuje k babičce, protože bydlí sama a bude jí pomáhat. Babička však Katku nezvládala, Katka nechodila do školy, zhoršil se jí prospěch. Zde bydlela do sedmnácti let, pak ji v bytě už babička nechtěla. Nastěhovala se k nevlastní sestře, se kterou se sblížila asi ve třinácti letech. Sestra bydlela v rodinném domě a Katka jí pomáhala hlídat dítě. *„Starat se o toho jejího prcka mě fakt bavilo, lepší než chodit do školy“*, říká Katka na pobyt u sestry. Finančně jí v té době pomáhal otec s nevlastní matkou. Když byla Katka asi

ve třetím ročníku, sestře se začaly ztrácet peníze, a proto jí z domu vyhodila. Otec jí poté platil podnájem.

Školní anamnéza

Kateřina měla od první do deváté třídy samé jedničky, nejvíce ji bavily jazyky, angličtina a němčina. Přípravu do školy si vedla sama, učila se, nikdo ji nemusel příliš kontrolovat, škola ji bavila. Ojediněle měla kázeňské problémy. Na základní škole navštěvovala turistický oddíl, na druhém stupni vedla školní časopis. Chtěla se stát modelkou. Na konci deváté třídy se začala stýkat s kamarádkami, které zkoušely alkohol a cigarety, také kradla bratrům kapesné. K tomuto období Katka říká: *„moc mi to nechutnalo, víno i celkem jo, ale cigarety ne, jenže jsem nechtěla vypadat jako šprtka, tak jsem dělala, co ostatní“*. Po základní škole nastoupila na střední školu telekomunikační.

Nakonec úspěšně odmaturovala. Po maturitě odjela na dva roky do Anglie, kde hlídala děti. Po návratu nastoupila jako recepční do hotelu, bydlela v pronájmu. K otci chodila na příležitostné návštěvy. V té době se seznámila s Alešem. *„Byla to láska jako trám a třeba ještě bude“*, říká Kateřina o svém příteli. Věděla, že Aleš nitrožilně užívá pervitin a občas hraje automaty. Jí drogy nikdy moc nelákaly, nekouřila ani cigarety. Kouřit začala až po návratu z Anglie.

Kriminální anamnéza

„A pak už to šlo všechno nějak z kopce a hodně rychle“, pokračuje v rozhovoru Kateřina. Napadlo jí vyzkoušet, jaké to je být pod vlivem drog a Aleš jí k tomu pomohl. Začal pro ni nový život, aplikovala si nitrožilně pervitin, hrála automaty, vzala si několik půjček. Stále neměla peníze, rodiče ji finančně pomáhali, věděli, že má dluhy, o drogách nic netušili. V říjnu 2008 ji propustili z práce, kde měla absence nebo přišla pod vlivem drog. První zkušenost s policií měla v srpnu 2009, kradla lepidlo na stavbě, policie věc vyřešila na místě blokovou pokutou. *„Kradla jsem ale všude, hlavně v obchodních centrech, potřebovali jsme peníze na drogy a taky někdy na jídlo“*, říká Katka o své kriminální zkušenosti. Pak s Alešem začali vykrádat sklepy, ve kterých i přespávali. Koncem roku 2009 byla přichycena při krádeži, na ochranku vytáhla injekční stříkačku se slovy: *„pusťte mě, mám AIDS a všechny vás popíchám“*. Byla nepodmíněně odsouzená na dva roky za trestný čin vydírání se zbraní a za uchovávání cizí věci pod pohrůzkou zbraně. Trest si odpykala v ženské věznici Opava. Ve výkonu trestu nespolečně pracovala,

odmlouvala, nedodržovala vězeňský řád. „*Občas si mě dozorkyně pěkně podaly, ale bylo mi to jedno, čekala jsem, až mě pustí a uděláme si s Alešem jízdu*“. Po propuštění začalo vše znovu, drogy, krádeže, automaty. V listopadu 2012 ukradla železo z oploceného objektu, při tomto činu byla chycena, souzena jako recidivistka. Rozsudek zněl: jeden rok nepodmíněně, trest si odpykává opět v ženské věznici Opava. Do propuštění jí zbývají čtyři měsíce.

Závěrem

Kateřina si nemyslí, že má trest odnětí svobody nějaký napravující účinek. Chce to jen přežít a vrátit se k Alešovi. Ten jí ve vězení ještě nikdy nenavštívil, ale jak doufá: „*čeká na mě venku nebo je možná taky zavřený, uvidíme, třeba to bude tentokrát jinak*“. Katka se neúčastní žádných aktivit, pracovat nechce, na oddělení pro odvykání drogově závislých jít nechce. Co se týče pomoci, popř. postpenitenciární péče, říká: „*je to k ničemu, když budu chtít, zvládnou to i sama*“. Jestli po propuštění navštíví otce nebo nevlastní matku, neví. Není si jistá, jestli by jí chtěli vidět, nikdy jí ve vězení nenavštívili a Kateřina pochybuje, že by jí ještě chtěli finančně podporovat. Co přesně bude po propuštění dělat, zatím netuší a nepřemýšlí nad tím. Vzhledem k její kriminální zkušenosti nebude lehké si sehnat zaměstnání a dodává: „*ani nevím, jestli by mě bavilo žít tak, že bych chodila do práce, domů, zase do práce a pořád dokola, svůj zpackaný život budu řešit, až tady nebudu*“. Do nynějška neměla Kateřina ve VTOS ani jednu soukromou návštěvu.

7 DISKUZE

Kriminalita žen byla vždy v pozadí od kriminality mužské. I přesto, že ženy mají na světě mírnou početní převahu nad mužskou populací, co se týče kriminality jako takové, ženy vždy zaostávaly za muži. Patrně z důvodu nízké kriminality žen je tomuto problému věnováno velmi málo pozornosti, ať už to je ve směru teoretickém či ve směru založeném na zkušenosti. Je nutné podotknout, že kriminalita žen se liší také demograficky. Pokud se podíváme na méně vyspělé země, ať už jsou to země Arabské nebo země v Latinské Americe, nedají se porovnávat s vyspělými zeměmi. Důvodů nižší kriminality v zemích, kde žena nemá pozici emancipované bytosti, je několik. Pokusíme se uvést příklad ženy žijící na Dálném Východě. Ženy jsou zde v domácnosti, starají se o děti a především o manžela. Nežijí téměř žádný společenský život a dodržují pevně stanovené hranice. Dalším důvodem je náboženství, které je v těchto zemích velice silné a ženy se řídí pravidly daného náboženství. Otázkou tedy je, kdy a jak by tyto ženy trestnou činnost páchaly? Naproti tomu, v zemích vyspělých, zemích s vysokou mírou urbanizace, industrializace a migrace, ženská kriminalita podle statistik, stoupá. Ženy se v mnohém vyrovnaly mužské populaci, na kterou nejsou zcela odkázány, jsou emancipované a schopné se o sebe dobře postarat a zajistit jak sebe, tak i rodinu. Jak jsme uvedli, kriminalita žen má, až na malé výkyvy stále stoupající tendenci, a i přes to je tomuto problému věnována značně malá pozornost. Odborníci se snaží nalézt odpovědi vedoucí k objasnění či vysvětlení nárůstu ženské kriminality v podobě vybraných teorií, pokoušejících se odhalovat příčiny kriminálního chování žen. Tyto teorie jsou zmapovány v této práci, avšak žádná z nich nepodává zcela dostatečné vysvětlení. Faktorů, které ovlivňují vznik kriminálního chování, je bezpočet a jen těžce můžeme vytvořit měřítko či šablonu, která by odhalila příčiny ženské kriminality.

Bezesporu velkou roli v delikventním chování hraje genetické vybavení člověka. Jak popisuje kazuistika této práce, její aktérka vyrůstala v rodině s nevlastní matkou a vlastním otcem. Dále byli v rodině ještě další sourozenci. Všem dětem se dostávalo stejné pozornosti, ale pouze v případě této ženy došlo k vybočení z „normálů“. Nabízí se otázka, zda bylo její chování v dětství a poté i v dospělosti ovlivněno tím, že v jejich jedenácti měsících byla odtržena od biologické rodiny a několik měsíců žila v kojeneckém ústavu? Ženská kriminalita má podle odborníků mnohá specifika, mezi které patří například recidiva. Tato je u žen velmi nízká, neboť ženy nepáchají většinou jen jeden druh trestné

činnosti. Pakliže se vrátíme k případové studii, vidíme, že tato žena je recidivistka a již při prvním pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody si byla poměrně jistá, že se bude i nadále dopouštět trestné činnosti, pro kterou byla již odsouzená. Mezi další specifika patří nízká iniciativa při páchání trestné činnosti, kdy ženy působí spíše jako hlídači, např. při vloupání do osobních motorových vozidel pouze hlídají. Vraťme se zase k případové studii. Žena při krádežích jednala samostatně a byla ochotna překonat i překážky pro ni fyzicky náročné, zatímco její partner se v mnoha případech na trestné činnosti buď nepodílel, nebo byl právě v roli hlídače.

Lombroso ve své kriminálně antropologické koncepci říká, že rozená pachatelka, je žena, která má nedostatečně vyvinutý mateřský pud a proto psychologicky a antropologicky odpovídá mužskému, než ženskému pohlaví (Válková, 1993) Zde bych zase uvedla část z případové studie, žena v ní velmi pěkně popisuje práci s dětmi, o které pečovala na profesionální úrovni a tato činnost jí naplňovala a uspokojovala. Lombroso ale poté svou atavistickou koncepcí zločince doplnil, že kromě rozeného zločince může jít i o pachatele příležitostného. Ti nejsou spjati s atavismem, trestné činnosti se dopouštějí neúmyslně nebo náhodou, pod vlivem různých okolností, nejčastěji pod vlivem svého milého (Válková, 1993). V tomto případě lze souhlasit, co se týče ženy z případové studie, na dráhu ženy páchající trestnou činností se dostala pod vlivem své známosti. Za zmínku však dále rozhodně stojí, že oba byli drogově závislí. Jednala tedy opravdu pod vlivem svého milého či pod vlivem touhy po droze?

Téma této bakalářské práce je kriminalita žen a její řešení. Najít řešení kriminality, ať již mužské či ženské je velice složitý a zdlouhavý proces. Vymýtit kriminalitu se jistě nepodaří, co by se ale dalo považovat za velký úspěch, je celkové snížení kriminality. A zde se naposledy vrátím ke kazuistice a opět se zaměříme na tuto ženu. Ta již bude za pár měsíců propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody a již v této chvíli nechává svůj život náhodě. Na konec této diskuze se ještě zmíníme o penitenciární a postpenitenciární péči, která v případě, že by plnila svou funkci, by této ženě mohla pomoci na cestě k řádnému životu.

8 ZÁVĚR

Práce se zabývá kriminalitou žen a jejím řešením, jejím cílem je popsat příčiny kriminality, specifika ženské kriminality, prevenci kriminality a péči věnovanou odsouzeným do výkonu trestu odnětí svobody a následnou péči propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody.

Práce zahrnuje základní pojmy týkající se kriminality a pojmy s kriminalitou související. Dále práce uvádí podrobný popis ženských věznic.

Práce poukazuje na to, že ženská kriminalita má svá specifika. Po shrnutí východisek a základních faktů týkajících se této problematiky, jsme vyvodili tyto závěry:

Specifika ženské kriminality:

- ženská kriminalita má výrazně menší podíl na celkové trestné činnosti
- specifika struktury a dynamiky trestných činů ženské kriminality
- z hlediska psychologické teorie je kriminální jednání výsledkem odlišnosti psychiky pachatele
- z hlediska sociální teorie je kriminalita sociálně patologický jev
- trestná činnost jako společenský jev je výsledkem multifaktorového působení příčin

Prevence kriminality:

- zahrnují veškeré aktivity, které směřují k předcházení páchaní trestné činnosti nebo její snižování
- rozdělení prevence na primární, sekundární a terciální
- rozdělení prevence na situační a sociální

Penitenciární a postpenitenciární péče:

- penitenciární péče jako diferencované zacházení s odsouzenými osobami
- návaznost penitenciární a postpenitenciární péče

- postpenitenciární péče je oblast sociální péče a je zaměřena na lidi, kteří prošli trestním řízením, výkonem trestu odnětí svobody, ochranným léčením nebo ochrannou výchovou

-probační a mediační služba jako nedílná součást postpenitenciární péče

Kazuistika:

Zkoumáním osoby (vzorku) nebyla potvrzena některá specifika ženské kriminality:

- věk pachatele

- iniciativa při páčání trestné činnosti

- recidiva

9 SOUHRN

Tématem této práce je kriminalita žen a její řešení. Jedná se o ožehavou problematiku, leč problematiku celkově opomíjenou. Tato práce se zaměřuje na zmapování a vysvětlení příčin problémů ženské kriminality. Co se týče literárních zdrojů k problematice kriminality žen, tento zdroj je mírně omezený. V práci bylo nejvíce čerpáno z literatury autorky Válková Jana a autorů Čepelák Jiří a Karabec Zdeněk.

Práce se zabývá vysvětlením základních pojmů k obecné a ženské kriminalitě. Podrobně popisuje ženské vězeňství u nás a život za vězeňskými zdmi z psychologického hlediska i z běžného života. Dále práce specifikuje ženskou kriminalitu v obecné rovině, podrobněji zkoumá teorie ženské kriminality a zabývá se také příčinami ženské kriminality.

Další část práce je zaměřena na velice důležitou oblast v řešení ženské kriminality, a tou je oblast prevence. Je zde popsána jak prevence v obecné rovině, tak zaměření se na konkrétní prevenci ženské kriminality.

Poslední část této práce je zaměřena na odhalování příčin ženské kriminality, a to v případové studii vypracované na základě osobního kontaktu a rozhovoru ženy momentálně pobývajících ve výkonu trestu odnětí svobody. Kazuistika podrobně popisuje život odsouzené ženy již od raného dětství až do doby jejího druhého pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody. Hlavním účelem tohoto rozhovoru bylo zjistit ohrožující faktory a následné kriminální chování, tedy z jakého důvodu a jakým způsobem byla žena ovlivněna k tomu, aby její jednání vedlo k recidivě.

Obsahem práce je vypracovaná diskuze, která se snaží zhodnotit a porovnat faktory a specifika ženské kriminality z pohledu odsouzené ženy a dostupné literatury řešící ženskou kriminalitu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURA

1. BAJCURA, L.: *Práva vězně*. Praha 1999, ISBN 80-7169-555-6
2. BLATNÍKOVÁ, Š. NETÍK, K.: *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha: 2007
3. BOUŘA, V.: *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Ostrava, 2003, ISBN 80-7042-259-9
4. BOUŘA, V.: *Vybrané témata z kriminologie*, Ostravská univerzita Ostrava, 2007, ISBN 978-80-7368-309-2
5. ČEPELÁK, J. KARABEC, Z.: *K teoriím kriminality žen*, Praha. Výzkumný ústav kriminologie při Generální prokuratuře ČSSR, 1986, ISBN 59-096-86
6. ČERNÍKOVÁ, V. SEDLÁČEK, V.: *Základy penologie pro policisty*. Praha: PAČR, 2002, ISBN 80-7251-104-1
7. HÁLA, J.: *Úvod do teorie, praxe a vězeňství*, 2006, Vysoká škola evropských a regionálních studií, ISBN 80-86708-30-6
8. HENDYRCH, I.: *Vybrané kapitoly z penologie*, Opava: 2010, ISBN 978-80-7248-574-1
9. KLAPAL, V.: *Trestní právo hmotné*. Vyšší policejné škola a střední škola MV Holešov, 2010
10. KUČHTA, J. a spol.: *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné*, 2009, ISBN-978-80-7400-047-8
11. MAREŠOVÁ, A. a kol.: *Výzkum prvovězných žen*, 2009. ISBN -978-80-7338-082-3
12. MUNKOVÁ, G.: *Sociální deviace*, Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-8679-505-5

13. NEDBÁLKOVÁ, K.: *Má vězení střední rod? Aneb maskulinita a feminita ve vězeňských subkulturách. Sociologická časopis*, 2003, roč. 39, č. 4
14. NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S.: *Psychologie v právu. Úvod do forenzní psychologie*, 1997, ISBN 80-71-79-177-6
15. SOCHŮREK, J., *Úvod do penologie*, Technická univerzita v Liberci: 2007, ISBN 978-80-7372-287-6
16. ŠTĚRBA, V.: *Penologie*. Praha: Armex, 2007, ISBN 978-80-86795-48-5
17. URBANOVÁ, M., VEČERA, M. a kol.: *Ženská delikvence. Teoreticko empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen*. Masarykovu univerzita: Brno, 2004
18. URBANOVÁ, M., VEČEŘA, M. *Ženská kriminalita a hodnotové orientace a postoje k právu delikventních žen*, Velké Karlovice, Praha: 2003
19. URBANOVÁ, M.: *Ženská delikvence jako sociální jev*. Masarykova univerzita Brno, 2004
20. VÁGNEROVÁ, M.: *Psychologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 20004, ISBN 80-7178-269-6
21. VÁLKOVÁ, H.: *Vývoj názorů na příčiny kriminality*, In: Kuchta, J., Válková, H.: *Základy kriminologie a trestní politiky*, Praha, C. H. Beck, 2005
22. VÁLKOVÁ, H: *Ochranný dohled, jeho místo, účinnost a možnosti v systému zacházení s recidivními delikventy*. Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1984
23. VÁLKOVÁ, J.: *Kriminalita žen*, Praha: IKSP, 1993
24. VICHLENDÁ, M. *Základy kriminologie*, Holešov: SPŠ MV Holešov, 2005
25. VOŇKOVÁ, J., CHALUPOVÁ, J.: *Sociální práce s pachateli*. Praha Leges 1992
26. ZAPLETAL, J. a kol.: *Prevence kriminality*, 2000, ISBN 80-7251-047-9
27. ZAPLETAL, J., NOVOTNÁ, O.: *Základy kriminologie*, Praha: Univerzita Karlova: 1993

28. ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M.: *Kriminologie a prevence kriminality*, 2004, ISBN 80-86795-05-5

INTERNETOVÉ ZDROJE

www.vscr.cz

www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/vykon-trestu-323/vnitni-rad-objektu-domovech-803

NEDBÁLKOVÁ, K.: Jiná vězení (online).(citováno 11. Března 2009) Dostupný z URL: www.sedmagerace.cz/lindex.php?art=clanek/id=99

PRÁVNÍ PŘEDPISY

zákon číslo 40/2009Sb., Trestní zákoník, Praha, C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-144-4

zákon číslo 169/1999Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, Komentář Věra Kalvodová, 2012, ISBN 978-80-7357-706-3

JINÉ ZDROJE

NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J.: *Kriminologie*, 2008 ASPI

Příloha č. 1

Okruhy otázek k rozhovoru

1. „V jaké rodině jste vyrůstala?“

- rodinné vazby, rodičovský dohled
- jaký styl výchovy byl doma aplikován
- má zkušenosti s fyzickými tresty
- počet sourozenců, vzájemný vztah sourozenců
- sourozenci a zkušenost se zákonem

2. „Jakou základní školu jste navštěvovala?“

3. „Byly u Vás diagnostikovány poruchy chování (ADHA, psychická deprivace...)?“

4. „Byla jste členkou nějaké party?“

- postavení v ní

5. „Jaké máte zkušenosti s alkoholem, cigaretami, drogami?“

6. „Povíte mi o svém prvním delikventním chování?“

- lež, záškoláctví, první krádeže

7. „Jakou střední školu, popř. učiliště jste navštěvovala?“

8. „Jaké máte pracovní zkušenosti po případném dokončeném vzdělání?“
9. „Popíšete mi Vaši první zkušenost s VTOS?“
10. „Jaký je život zde, za vězeňskými zdmi?“
11. „Jaké jsou vztahy s rodinou nyní?“
-navštěvuje Vás zde někdo z rodiny, přítel, kamarádi
12. „Uvažovala jste o životě po propuštění, máte již nějakou představu?“
13. „Máte od pracovníků ženské věznice informace, které se týkají postpenitenciární péče?“

Příloha č. 2

Přepis rozhovoru

„V jaké rodině jste vyrůstala?“

„Hm, rodina, asi myslím, že to bylo celkem normální, otec, matka, i když nevlastní a bráchové. Asi jsme se chovali normálně, bili jsme se mezi sebou, dělali si naschvály, ale asi jsme se měli i rádi. Ale já byla asi fakt jiná, zuřila jsem, když někdo z bratrů něco dostal, i když jsem třeba něco dostala i já, ale pamatuju se, že Ládík dostal auto, tak jsem mu ho rozdupala, vlastně nevím proč, jen mě to vytočilo, že má z toho blbého angličáku takovou radost“. Někdy jsme i dostali, když jsem neuposlechla nebo jsem naschvál udělala něco právě naopak, tak mi matka jednu stříhla nebo mi prostě dala pár facek. Je fakt, že někdy dostali i kluci, ale oni nebyli takoví, jako já. Mě prostě bavilo nevlastní matku vytáčet. Myslím, že mě měla i ráda, i když jsem nebyla její, ale občas určitě zapochybovala, jestli udělala dobře, že mě vytáhli z kojeňáku. Ale nevím, nikdy jsme se o tom spolu nebavily. Navíc si myslím, že uvažovala o tom, čím to je, že takové problémy mám jenom já, zatímco její vlastní synové jsou v pohodě. Ale jinak myslím, že to u nás probíhalo normálně, dělali s náma děckama výlety, bylo to celkem dobrý, akorát otec pak skončil většinou v hospodě a to u nás pak bylo veselo, když se napil, byl fakt hnusný a já jsem cítila potřebu mu něco udělat, chtěla jsem, aby třeba fyzicky trpěl. Jenže nevlastní matka to vše jen zhoršovala, kdyby držela hubu, i otec by byl v klidu, jenže do něj pořád rýpala. Fakt

nevím, jinak s bráchama se už nestýkám, ani nevím, jak se mají. Akorát Ladiček, toho jsem měla nejraději, ale ten je teď policajt, takže bude mít určitě dost vymytý mozek.“

„Jakou základní školu jste navštěvovala?“

„Jakou? Normální, nejsem debil. Škola byla kousek od baráku, normální základka, učení mě bavilo, učila jsem se sama, nikdo mě nemusel kontrolovat ani hnát k učení. Šlo mi to nějak samo. Hlavně jazyky, to co jsem uměla, umím snad ještě teď. Když jsem přišla ze školy, tak jsem si prostě sama od sebe udělala úkoly a učila se. A chtěla jsem umět super německy, protože jsem byla u své biologické matky v jedenácti letech na prázdninách v Německu. Ona si mě tam chtěla vzít k sobě, tak jsem se učila. Ty prázdniny si už nějak moc nevybavuju, jen vím, že jsme si neměly co říct, vlastně jsme se vůbec neznaly. Po návratu domů jsem se chlubila, že pojedu do Německa, že mě matka vezme k sobě, jenže od té doby až do dnešního dne jsem ji už nikdy neviděla. Někdy se mi bráchové smáli, že jsem šprtka, ale oni se taky celkem dobře učili, akorát doma pro školu neudělali nic.“

„Byly u Vás diagnostikovány poruchy chování?“

„Co? Ne. Proč, říkám, že jsem se dobře učila, nechodila jsem k doktorům ani nikde do nějakých poraden.“

„Byla jste členkou nějaké party?“

„Já jsem měla vždycky jedničky, až do devítky, i když tam už jsem se nějak porouchala, nebo co. Moc jsem se ve třídě s holkami nebavila, a když jsem šla po škole ven, tak někde u baráku s děckama, co tam bydlely. Ale že by, jsem měla fakt nějakou nejlepší kamarádku, to ani ne. Měli jsme ve třídě takové divné holky, byly tři a bavily se jenom spolu. Pro mě to byly krávy, které nic neumí a přišly mi takové umaštěné, nevím, neumím to popsat. Ale zase na druhou stranu mě fascinovaly. Tak jsem s nimi začala chodit po škole ven. Myslely si, že jsem šprtka, tak jsem jim chtěla dokázat, že jsem normální, mluvila jsem před nimi sprostě. Ony kouřily a nosily ven víno. Abych zapadla, tak jsem dělala to, co ony. Chtěla jsem třeba přinést víno, tak jsem některému bráchovi ukradla kapesné. Moc mi to nechutnalo, víno i celkem jo, ale cigarety ne, jenže jsem nechtěla vypadat jako šprtka, tak jsem dělala, co ostatní. Ale i tak jsem si o nich pořád myslela, že jsou hloupé, když nad tím teď přemýšlím, fakt nevím, proč jsem s nimi lezla ven.“

„První delikventní chování?“

„V té době, teda jako na základce jsem ale třeba nechodila za školu, pořád jsem měla dobré známky. Akorát jsem někdy ukradla doma peníze. Pak jsem se dostala na telekomunikační školu, už ani nevím, kdo mi to vybral, myslím, že otec chtěl, abych šla na gympl, i třídní to chtěla. Ale nevím, asi jsem to udělala naschvál, na to si už fakt nepamatuju. To je jedno, maturitu jsem udělala. Takže jsem jedna z mála fetek, co má maturitu.“ V prvním ročníku na střední jsem se rozhodla, že budu bydlet u babičky, to byla matka mého otce, ten jí na mně přispíval. Babička byla v pohodě, ale mě spíše lákala volnost, kterou jsem u ní měla. Ze začátku jsem jí pomáhala, ale pak už mě to nebavilo. Vlastně mě už nebavilo chodit ani do školy nebo se učit. Tak jsem chodila občas za školu a známky nebyly fakt nic moc. Babička mě pak asi v sedmnácti vyhodila. Domů jsem se vrátit nechtěla, šla jsem bydlet k nevlastní sestře do baráku, tu měl otec ještě před tím, než se seznámil s mou biologickou matkou. Ségra měla jedno dítě, které jsem jí hlídala. Starat se o toho jejího prcka mě fakt bavilo, lepší než chodit do školy. Tak jsem byla asi rok, jenže jsem jí občas štípala nějaké peníze, taky řetízky a tak. Ona na to přišla, ani jsem to nezapírala, tak mě vyhodila. Pak jsem si našla podnájem, otec mi ho platil, takže na návštěvu k němu jsem chodila vlastně jen pro peníze.“

„Jaké byly Vaše pracovní zkušenosti po maturitě?“

„No, našla jsem si práci v Anglii, hlídala jsem tam děti v jedné rodině. Hlídaní dětí mě bavilo, hlídala jsem děcko mé nevlastní sestře. Byla jsem tam dva roky, zdokonalila jsem se v angličtině. Ale dva roky stačily, u nich jsou děcka úplně jiné, jsou to fakt spratci. Ale aspoň jsem měla peníze, takže jsem po návratu do České republiky neměla problém platit si podnájem. Našla jsem si práci v jednom ostravském hotelu, kde hledali někoho na recepci, kdo má maturitu a umí jazyky. Občas jsem zašla i za otcem na pokec, ale moc často ne. A jednou po práci jsem se šla pobavit do jednoho klubu, kde jsem občas chodila. Znala jsem tam pár lidí, nebyli to zrovna kamarádi, ale na pokec v pohodě. Tam mě jeden kluk, co jsem věděla, že bere drogy, seznámil s Alešem. Byla to láska jako trám a třeba ještě bude. Věděla jsem, v čem lítá, ale byl fakt super, pořád dobře naladěný, pořád chtěl být se mnou. Začal mě brávat do heren, někdy i vyhrál nějaké peníze, ale většinou prohrál. Za chvíli z mých peněz z Anglie nebylo nic. Do práce jsem chodila unavená a pak už třeba vůbec. Napadlo mě, že bych třeba taky mohla vyzkoušet perník, abych to v práci zvládala.“

Potřebovala jsem pracovat, abychom měli aspoň nějaké peníze. Tak jsem to řekla Alešovi, že to jen zkusím. Aleš, i když mi nikdy před tím perník nenabídl, jen popisoval jaké to je, tak souhlasil. A pak už to šlo všechno nějak z kopce a hodně rychle. První šleha byla prostě úžasná, to Vám asi povídat nebudu, je to stejně chemie, takže zážitek z toho Vám k ničemu nepřiblížím. Prostě paráda, no to je jedno. A proč by člověk měl přicházet o takový stav, že? V té době, když jsem ještě pracovala, nabrala jsem si půjčky, všechno jsme samozřejmě prohráli a profetovali. Pak mě z práce asi někdy na podzim 2008 vyhodili. Je fakt, že jsem tam chodila našlehaná, ale aspoň se to tam dalo vydržet. Začala jsem více chodit k otci a nevlastní matce, věděli, že mám dluhy, tak mi dávali peníze. Že je to na drogy, netušili. Nikdy by nic takového nepoznali. Jenže, pak zjistili, že mě vyhodili z práce. Pak mi nechali zrušit trvalý pobyt u nich doma. Stal se ze mě bezd'ák, trvale jsem bydlela na úřadě. Nejrychlejší cesta, jak přijít k penězům, je krást. Vůbec jsem se nebála, spíše mi to bylo jedno, potřebovala jsem peníze. Na konci roku asi myslím 2008 mě chytli, když jsem kradla lepidlo na stavbě. Byla to velká krabice, nemohla jsem ji unést. Ale policajti mi dali pokutu, myslím 500 Kč. Pak mě chytali celkem často, většinou ochranka ve velkých obchodech, to byl celkem mazec, že mě policajti už znali jménem. Kradla jsem ale všude, hlavně v obchodních centrech, potřebovali jsme peníze na drogy a taky někdy na jídlo. Většinou jsem jim dost nadávala. S Alešem jsme spali ve sklepě a některé sklepy jsme i vykrádali. Nechápu, co tam ti lidi všechno mají. A tak nějak probíhal náš život. Myslím na konci roku 2009 mě zase chytila ochranka, jenže to jsem fakt potřebovala peníze na perník, tak jsem z batohu vytáhla stříkačku a začala jsem na ně rvát: pusťte mě, mám AIDS a všechny vás popíchám. Ani nevím, jestli bych to udělala, byla jsem zoufalá. Ale když nad tím přemýšlím, udělala bych to. Když mi měla dělat nějaká policajtko osobní prohlídku, sama to nikdy nezvládla. Kopala jsem ji a tak, byla jsem zuřivá a nepřičetná. Někdy na mě museli být tři. A, tak mě za to zavřelo asi v půlce roku 2010 na dva roky na tvrdo. Ty paragrafy, co mi tam říkali, si nepamatuju, ale za to co jsem udělala, vlastně neudělala, tak to fakt bylo husté. Znělo to, jako kdybych byla terorista.

„Jaký byla první zkušenost s VTOS?“

No, šoupli mě do Opavy, bylo to hmusné, bez Aleše, bez drog, bez svobody. Nenáviděla jsem to tam. Nenáviděla jsem i Aleše, že jsem v tom kvůli němu. Pak, mě to přešlo a bylo mi po něm smutno, k ničemu mě vlastně nenutil. A tady? Nepřišel za mnou, ale možná ani nevěděl, jak se žádá o návštěvy. Ale ani nenapsal, já jemu taky ne, kde bych mu asi ten dopis poslala, někde pod most nebo do sklepa? V cele jsem měla jednu lesbu,

tak jsem se s ní občas vyspala a dostala jsem cigarety. Bylo to hnusné, ale ona jinak byla v pohodě. Jinak jsem se tam s nikým nebavila, nic mě nezajímalo, nebavila jsem se ani s psychologem, fakt nejsem na ty jejich žvásty zvědavá. Možná, kdybych byla hodnější, pustili by mě dříve, jenže to nešlo, lezli mi všichni na nervy, neposlouchala jsem, nedodržovala ten jejich řád. Občas si mě dozorkyně pěkně podaly, ale bylo mi to jedno, čekala jsem, až mě pustí a uděláme si s Alešem jízdu. Většinou jsem zavřela oči a myslela na to, až mě pustí. Tušila jsem, že to bude úplně stejné, jako před tím, ale i tak jsem se těšila. Perník mi nijak fyzicky nechyběl, ale dva roky, den co den jsem na něj myslela a těšila se na něj.

Pak mě pustili, jenže to bylo fakt tak, jak jsem myslela. Aleš, drogy, automaty, krádeže. Že by se mi ten život zrovna líbil, to asi ne, ale stejně jsem nevěděla, co bych jiného dělala. Že bych třeba měla děti? Proč ne, děti mám ráda, ale s kým bych je měla a kde bych s nimi bydlela? Takže, i když mě to napadlo, za pár minut jsem nad tím přestala přemýšlet. Pak někdy na konci roku 2012 jsem kradla v nějakém objektu, už nevím, co to bylo, chtěla jsem ukrást železo. A chytli mě. Jenže jsem byla za majetkovou v posledních třech letech odsouzená, tak jsem zase dostala trest na tvrdo jo, že prej jsem recidivistka. Dostala jsem rok. A zase v Opavě. Aspoň už člověk ví, do čeho leze. Nabízeli mi tady detox, ale když nechci, nemusím. Ani pracovat nemusím. Teď je nás na pokoji 25, i když to je vlastně takový pokoj, jako kdyby rozdělen do čtyř pokojů. Sprcha jednou týdně, no nic moc. Nic tady neřeším, nic mě tady nezajímá.“

„Jaký máte vztah s rodinnou nyní?“

„Vztah? Žádný. Otce ani nevlastní matku jsem neviděla přes dva roky, myslím, že mě úplně odepsali. Ani se jim nedívám. Třicetiletá zlodějka a feťáčka. Kdo ví, jestli za nimi po propuštění půjdu, uvidíme, co bude. Co je s Alešem, to taky nevím, čeká na mě venku nebo je možná taky zavřený, uvidíme, třeba to bude tentokrát jinak. Ty čtyři měsíce už tady vydržím.“

„Takže konkrétní představu o životě po propuštění nemáte?“

„No, někdy si myslím, že to bude zase to samé. Jenže nechci zase za mříže. Ale říkám si, že už by mě třeba nechytily, že už přece mám nějaké zkušenosti. Pak mě napadne, že začnu třeba pracovat a změním život. Třeba by mi otec pomohl, kdyby mi uvěřil, že to

myslím vážně. Ale myslím? Ani nevím, jestli by mě bavilo žít tak, že bych chodila do práce, domů, zase do práce a pořád dokola, svůj zpackaný život budu řešit, až tady nebudu.“

„Existuje spousta programů pro propuštěné, víte o nich?“

„Jo, je toho tady spousta, různých letáků a tak, i psycholog něco říkal. Myslím, že je to k ničemu, když budu chtít, zvládnou to i sama. Jenže fakt nevím, co bude. Jestli budu s Alešem nebo ne. Navíc, i kdyby byl třeba zavřený, nebo jsme se pak nenašli, mám i jiné kamarády mezi svýma, takže nevím, jak to dopadne. Odpověď Vám tady teď nevysedím.“

Příloha č. 3

Program zacházení ve věznici Opava

1. Program zacházení je výchovný prostředek, jehož základem je vedení odsouzených k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a naplňování účelu trestu.
2. Programy jsou sestavovány z jednotlivých aktivit vycházejících z možností věznice. Garantem programů zacházení je příslušný speciální pedagog, který tyto programy sestavuje a aktualizuje ve spolupráci s ostatními zaměstnanci věznice. Nabídka aktivit programu zacházení je uvedena v příloze vnitřního řádu.
3. Cílem průběžného hodnocení programu zacházení je zhodnocení všech oblastí stanoveného programu, včetně plnění jeho cíle. Realizuje se v příslušných intervalech pro daný typ věznice a kategorii odsouzených. Hodnocení provádí vychovatel u každého odsouzeného vždy po uplynutí intervalu od data schválení programu ředitelem věznice nebo při aktualizaci od data schválení speciálním pedagogem a dále podle navazujících intervalů vždy do 5. až 10. dne od jeho uplynutí. Při průběžném hodnocení programu zacházení vychovatel spolupracuje především se speciálním pedagogem a dalšími zaměstnanci věznice.
4. V rámci programu zacházení se pro odsouzené s trestem odnětí svobody delším než jeden rok nejméně tři měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jejich samostatný způsob života po propuštění a za tím účelem se aktualizuje program zacházení.

